

T

anító

MÓDSZERTANI FOLYÓIRAT

Törvény és valóság

A hazai

tehetséggondozás

A hónap olvasója

Németóra 3-4.

osztályosoknak

Bartók-évforduló

Rodostói levelek

Mesék

a gyógyításban

Köszöntőműsor

Idősek Napjára

8.

TARTALOM

Csillag Ferenc: Párhuzamos történetek a partnerség titkaiból	1
Markovits Judit: Milyen legyen az egész napos iskola?	4
Kereszty Zsuzsa: Mulasztásaim (1.)	7
Csermely Péter: Hol kell vigyázni a hazai tehetséggondozásra?	8
Horváth Gabriella: Bartók Béla 1881–1945	11
H. Tóth István: „Én úgy szeretem már Rodostót, hogy soha el nem felejtetem Zágont!”	15
D. Kenedli Eszter: Könyvsarok – Mesék a gyógyításban és a mindennapokban (1.)	18
Szaunterné Szigeti Gizella: A tanulás előkészítése, alapozása első osztályban (2.)	20
Feketéné Antal Alice: A hónap olvasója	22
Komárominé Szántó Ágnes: Környezetismeret-óra a negyedik osztályban	24
Trencsényi László: Olvasóinknak ajánljuk	27
Martusné Nagy Anna: Köszöntőműsor Idősek Napjára	29
A fiatal roma tehetségek felfedezése és támogatása	32

Tanító

MÓDSZERTANI FOLYÓIRAT

2011. OKTÓBER • 8. szám

MEGRENDELHETŐ A KIADÓNÁL:

- a lapban található előfizetési szelvényen,
- telefonon: 237-5060,
- faxon: 237-5069,
- e-mailben: elofizetes@sprintkiado.hu,
- vagy személyesen a Sprint Kiadóban:
1137 Budapest, Újpesti rkp. 7.

ELŐFIZETÉS:

- személyesen a kiadóban,
- csekken,
- átutalással
a 11713005-20605724-00000000
bankszámlaszámon.

Főszerkesztő:

A kiadásért felel:

Marketingigazgató:

Szerkesztőség és kiadó:

Hirdetésfelvétel:

Dr. Szilágyi Imréné
a Sprint Kiadó ügyvezetője
Mester Tamás
mester.tamas@sprintkiado.hu
1137 Budapest, Újpesti rkp. 7.
Telefon: 237-5060, fax: 237-5069
E-mail: tanito@sprintkiado.hu
Pápai Ildikó
Telefon: 06 (30) 260-2906,
06 (20) 275-2421
Fax: 06 (27) 346-265
E-mail: sprintkiado@picomedia.hu

Előfizethető a **Magyar Posta Zrt.-nél** is
az ország bármely pontján közvetlenül a kézbesítőknél,
a postahivatalokban, valamint a **Központi Hírlap Irodánál:**
1087 Budapest, Orczy tér 1. Postacím: 1900 Budapest.

Telefon: 477-6300 vagy 06 (80) 444-444 és
hirlapelofizetes@posta.hu címen.

Egy példány előfizetési ára: 580 Ft.

Kéziratokat nem őrzünk meg és nem adunk vissza!

Nyomás: Pauker Nyomdaipari Kft.,
1047 Budapest, Baross u. 11–15. Telefon: 272-2297

Felelős vezető: Varga Szilárd
A hirdetések tartalmáért felelősséget nem vállalunk!

ISSN 0496-8387

Címlapfotó: Kácsi kiránduláson a budapesti Eötvös József iskola diákjai (Forrás: www.eotvos.bp13.hu)

E számunk szerzői: Csillag Ferenc közoktatási szakértő, Budapest; D. Kenedli Eszter szaktanácsadó, Budapest; Feketéné Antal Alice tanító, Pécs; Horváth Gabriella tantárgypedagógus, Budapest; dr. H. Tóth István kandidátus, Kecskemét; Kereszty Zsuzsa közoktatási szakértő, Budapest; Komárominé Szántó Ágnes tanító, Mosonmagyaróvár; Markovits Judit közoktatási szakértő, Budapest; Martusné Nagy Anna drámapedagógus, Budapest; prof. Csermely Péter kutató, a Nemzeti Tehetségsegítő Tanács elnöke; Szaunterné Szigeti Gizella szakértő, Szolnok; dr. Trencsényi László tanszékvezető, Budapest.

Párhuzamos történetek a partnerség titkaiból

Törvény és valóság

Készülőben az új köznevelési törvény. A törvényalkotó egyelőre kevés információt tesz közzé, ami ismeretünk van, az a kiszivárogtatásokból jut el az érdeklődőkhöz. Az egyik hír szerint a tervezetben az általános iskolák esetében – egyelőre az alsó tagozaton – az egész napos szervezeti modell szerepel. Önmagában nem is probléma ez, hiszen az iskola gyerekek zöme – kis túlzással – reggeltől estig távol van az otthonától. Reggel átlépi az iskola küszöbét, ott tanul, étkezik, játszik, felkészül a következő napokra, többen különórákra, edzésre mennek, de sokan maradnak az iskola falai között késő délutánig. Csak keveseknek adatik meg a szeretetteljes nagyszülői, szülői gondoskodás, ami feltételt teremt arra, hogy a gyerek otthon készítse el a házi feladatait, pihenjen vagy különleges, egyéni foglalkozásokra járjon.

■ Néhány megfontolásra érdemes kérdés

Az egész napos iskola elgondolása tiszteletre méltó pedagógiai megfontolás eredménye. Nincs is ezzel semmi baj: az iskola valóban legyen olyan szolgáltató intézmény, amely a gyerekek sokrétű személyiségfejlesztését magára vállalja egész napra szóló gazdag tevékenységrendszernek felkínálásával. Ám az egységes kötelezőség már gondolkodóba ejti és aggodalommal is eltölti a szakembert közoktatásunk mai állapotának ismeretében.

Tüstént felvetődik például a kérdés, hogy az ország összes iskolájában adottak-e a **megvalósítás feltételei**? Gondolunk itt a tanterem, az osztályterem vagy a napközis foglalkoztatók alkalmasságára, a szabadidős terek és ezek felszereltségének megteremtésére, mert az nem várható el, hogy a hagyományos osztályterem rögzített padjaiba üljön vissza a tanítás befejeztével a diák. De ott van a **mobil órarend** kialakításának problematikája is. E nélkül a tanulók sokféle különórán való részvétele, például hangszertanulásuk, versenysport-tevékenységük, tanórán kívüli nyelvtanulásuk megvalósítása elképzelhetetlen. E pillanatban az sem világos, miként kezeli a jövő iskolája a **tehetség** szikrájával rendelkezőket. És ne hagyjuk figyelmen kívül a **nevelő személyével** kapcsolatos sokrétű szerepelvárásnak való megfelelést sem! Ki lehet az a pedagógus, aki a délutáni programokat koordinálja, ha kell szakmai segítséget ad, szükség esetén meghallgat, vigasztal, tanácsot ad, esetleg kulturális programokat (múzeum-, állatkert-, színházlátogatásokat) szervez?

Azt gondolom, az elvárások igen magasak, jelen körülmények között alig-alig teljesíthetők. Napjainkban ugyanis a napközis pedagógusok – tisztelet a csekély kivételnek – szükségből s nem elkötelezettségből végzik

a rájuk rótt feladatokat. Pedig varázslóknak kell lenniük, ha teljesíteni akarják pedagógiai feladataikat, hiszen a nap második részében a gyerekek már fáradtabbak, nyugtalanabbak, nehéz őket munkára bírni. Talán új fejezet kezdődik a törvényi szabályváltozással a tantestületi hierarchiában? Lehet, hogy a napközis feladatokat ellátó kollégák az iskolák kulcsfigurái lesznek, s az is előfordulhat, hogy a napközispedagógia fontos része lesz az általános pedagógusképzésnek?

Bízunk benne!

■ Lehet jó is a napközi?

Hosszú éveken át harmadik, negyedik osztályos gyerekek osztálytanítója volt Róza néni, s amikor megismertem, már csak két év választotta el a nyugdíjtól. Kiváló munkájáról mindenki elismeréssel szólt, örömmel vitték tovább a kollégái az ő osztályait a felső tagozaton. Harminc év után azonban egyszer csak maga kérte, hogy napközis teendőikkel bízzák meg ezután. „Annyi napközis kollégával dolgoztam három évtizeden át, és sokszor olyan eredménytelennek láttam a munkájukat, hogy magam is ki akarom próbálni. Tényleg ennyire megoldhatatlan ez az iskolai munka?” – indokolta kérését a vezetőjének. Az igazgató elfogadta az indokot, s így lett Róza néni az a napközis tanító, akinek a csoportjába öröm volt járni. Mik voltak a titkai? Talán kiderül az itt leírtakból.

Kezdjük a **teremmel**, amelyben dolgozott. Úgy alakította ki, hogy a gyerekek munkaasztalai egy nagy körben helyezkedtek el, tehát mindenki látta a társát, figyelni tudtak egymásra. „Ezt azért szeretem, mert a szemek csillagása mindenkinek üzenet. Sajnos a hagyományos padrendszerben a tanulók egymás hátát jobban ismerik, mint a szemüket. Egy alkalommal azt kértem korábbi tanítványaimtól,

mindenki írja le az előtte ülő szeme színét. Mit mondjak, hatalmas eredményt kaptam. Ugyan senki nem bántódott meg, de nekem intő jel volt, hogy napi 5-6 órányi együttlét után az egyik legmeghatározóbb külső jellemző felidézése ilyen nehezen megy” – emlékezett a kolléganő.

Saját asztala a terem egy félreeső szegletében volt. Inkább a könyvek, eszközök tárolására szolgált. „Ha dolgozom, akkor a gyerekek között szeretek mozogni. Mindenkihez gyorsan érkezem, ha valaki elakad vagy bizonytalan, sokszor egy biztató szó, tekintet is elegendő a hatékony segítséghez. Híve vagyok a beavatkozásnak, de ezt nem lehet nagy távolságból megtenni. Hogy fárasztó? Nem hiszem, inkább szemlélet és megszokás kérdése.”

A terem színes, vidám, virágos volt. A **teremdekoráció** rendszeresen változott, azt közösen készítette a gyerekekkel. A legvonzóbb része a teremnek az élősarok volt. Itt akváriumban halak éltek, egy másik medencében a hirtelen óriásra nőtt ékszerteknősök lustálkodtak. „Ha a gyerekek látják az igényességet, akkor azt másolják. A gondoskodó magatartást is el kell sajátítani. Életkori sajátosság, hogy a gyerekek szívesen gondoznak élőlényeket, s innen már nem nehéz a környezet alakításáig eljutni, de ezt csak együtt lehet megvalósítani.”

Ezek a bölcsességei persze csupán a körülmények megteremtésére utaltak.

A **mindennapok** azonban ennél lényegesen izgalmasabbak voltak. Rozi néni minden tanítótól **naponta kért információt** gyermekei délelőtti magatartásáról, tanulmányi teljesítményéről. Tisztában volt a gyerekek képességeivel, ennél azonban nagyobb jelentőséget tulajdonított az igyekezetnek, a szorgalomnak. „Higgyétek el, kicsinyeim, egy kis fáradozással mindenki legalább a négyest eléri. Olyan jó érzés kimondani, hogy »jól teljesítettél«, próbáljuk meg ezt elérni” – biztatgatta tanítványait.

Rozi néni mestere volt a **beszélgetések** vezetésének. Nem múlt el nap, hogy a gyerekeket ne beszéltette volna. A nap meghitt, kellemes percek voltak ezek a negyed-órák, melyek segítettek az együttes élmények vagy kudarcok, a gyerekbánatok feldolgozásában. A gyerekek nem csak a felnőtt, hanem a társaik véleményére is kíváncsiak voltak. „A kimondatlan dolgok fáznak a legjobban. Régen tudom, ha mindenki szólhat, akkor elkerülhetők a nagyobb konfliktusok. Sokszor érzem a felnőttek, sőt a kollégáim körében is, ha szánnának időt a beszélgetésre, akkor közelebb kerülnének egymáshoz, s e pillanattól kezdve már a segítség is adott lenne. A gyerekeimet erre szoktatom. Mond ki, és máris könnyebb lesz! – felhívással indítom a napi diskurzusokat.”

Ezek a jó „fogások” a kolléganő sokéves tapasztalataiból következtek, módszerei viszont elsajátíthatók, továbbfejleszthetők. Tankönyvekbe persze nehezen írható le, mivel ezeket csakis a személyes kíváncsisággal szerezhetik meg, tanulhatják el azok, akik fogékonyak a **gyerekkarát bánásmódra**.

Az egyik hajdani tanulója, aki ma kezdő pedagógus, Adrienn visszaemlékezései jól bizonyítják ezt: „Rozi néni, amíg velünk volt, addig biztonságban éreztük magunkat. Az ő csoportjába érdemes volt járni. A tanulás játszi könnyedséggel ment. Mindannyian azt éreztük, hogy fogja a kezünket, mellettünk áll. Olyan biztonságérzetet adott, amelyet alig-alig kaptunk más pedagógusoktól. Végtelenül tudott örülni az egyéni sikereinknek, és ha valamiben nem az el-

várásnak megfelelően teljesítettünk, akkor nem csak a kudarc feldolgozásában segített, hanem abban is, hogy kiköszörüljünk a csorbát. Nem felejttem el, egy alkalommal a helyesírással problémáim adódtak. A tollbamondásokat folyton elrontottam, elsősorban azért, mert kapkodtam, annyira siettem, hogy az ékezeteket rendre elhagytam. Hiú voltam, bántott az eredménytelenség. A délutáni napindító beszélgetéskor el is mondtam, nem tudom, miért is kaptam ismét kettést a tollbamondásomra. Megbeszéltük, a legjobb barátnőm mondta ki az igazságot: »Adri, te teszed le mindig a tollat elsőként, amikor dolgozunk, s nem is olvasod át a leírt szöveget.« Rozi néni meghallgatta a véleményt, majd hosszan gondolkodott, így utóbb jól esett, hogy ott azonnal nem is reagált barátnőm véleményére. A következő napon egy borítékot kaptam Rozi nénitől. »Csak otthon veheted elő, s ha kedved van, teljesítsd a levélben foglaltakat!« – mondta. A hazaérkezés után azonnal feltéptem a levelet. A dolog lényege, hogy egy kedves személyes levél mellett gyakorló feladatokat adott tanítóm. Másnap örömmel vittem a borítékot a kész feladatokkal együtt. Négy borítékot cseréltünk Rozi nénivel. Mindig hálával gondolok erre a játékos ötletére, hiszen soha többé nem kaptam rossz osztályzatot nyelvtanból, mellesleg biztos helyesíróvá váltam.

Rozi néni mellett mindennap jutott időnk a játékra. Tavasztól őszig gyakran mentünk rövidebb sétákra. Igaz, elvárta, hogy előre tanuljunk, hogy a kirándulás, a korcsolyázás vagy a múzeumlátogatás napján több szabadidőnk legyen. A végtelen türelme ma is előttem van. Soha-soha nem láttuk fáradtnak, sőt mindig mindenkit lelkesített, életünk boldog órái akkoriban éppen a napköziben, az ő vezetése alatt teltek. Nem titok: abban, hogy pedagógussá lettem, nagy szerepe volt Rozi néninek is.

Érdemes tanulni Rozi nénitől, hiszen rangot adott a napközis tanári szerepnek, otthonos tanulási környezetet teremtett a gyerekeknek! Vajon ma lehetne-e mestertanár belőle? Nem tudom. Egyelőre fogadjuk el, hogy van olyan egykori növendéke, aki a mintáját követi, tehát iskolateremtő személye példa lehetne. Hiszem és remélem, hogy sok hasonlóan kiváló személy működött és működik iskoláinkban. Érdemes figyelniük rájuk, becsüljük meg őket!

■ A döntés felelőssége

Miközben a jó napköziről töprengtem, eszembe jutott az az eset, amelynek óhatatlanul főszereplőjévé váltam. Kezdő iskolaigazgató koromban történt, 34-35 éves voltam, tele ambícióval, ötlettel. Azok az évek a demográfiai csúcsot jelentették, amikor **szenvedtünk a zsúfolt-ságtól**. Az iskolában sok-sok gyerek tanult, s jellemzően nem volt olyan szeglete az épületnek, ahol ne kellett volna tantermet működtetni, sőt még valamikor bölcsődei épületben is tanítottunk. Ráadásul örökölttem egy olyan tantestületet, amelyik – néhány kivételtől eltekintve – **fáradt, keserű, békétlen kollégákból** állt. A megpályázott iskoláról semmiféle előzetes ismeretem nem volt, s úgy csöppentem bele a munkába, hogy csak sejtéseim voltak arról, melyek is az új vezetővel szemben támasztott fenntartói elvárások.

Korábban olyan iskolában dolgoztam, ahol rangja volt a pedagógus napi munkájának. Nem voltak első- és

másodrangú munkatársak. Új munkahelyemen azt kellett tapasztaljam, hogy kasztokat örökölttem. A szaktanárok többször el is mondták, hogy az ő munkájuk adja meg az iskola rangját. „*Ami mi megtanítottunk, azt kéri számon a gimnázium! A többi nem lényeges*” – hangsúlyozta valamennyi értekezleten az egyik meghatározó személyiségű kolléganő. Hogy ez bántó volt többek számára, az biztos, később az egyéni beszélgetésekből ez ki is derült.

Sok-sok órát látogathattam, ugyanis tanév közben kaptam meg az igazgatói megbízásomat, s az akkori fenntartó a beiktatásom után azt javasolta, hogy érdemi döntéseket az elkövetkező időszakban ne hozzak, – három hónapról volt szó – inkább ismerkedjek meg az iskola minden szegletével. Hálás vagyok ezért, mert nagyon sokat tanultam ebben a periódusban, a vezetői szemléletem ekkor alakult ki.

A két helyettesem teljes felelősséggel irányította a tagozatokat, magam pedig a pedagógusokat munkájuk közben ismerhettem meg. Az óramegbeszélések alkalmával képet kaptam gondolkodásukról, gyermekszerepükről, megtudtam a napi problémáikat is. Talán a **napközis állapotok voltak a legriasztóbbak**, ahogyan már korábban is említettem: a gyereklétszám és a csoportlétszám is igen magas volt, s ez magával hozta azt, hogy számtalan napközis csoport működött, ott pedig sok-sok pedagógus végezte a gyereknevelés cseppet sem könnyű feladatát. A napköziben dolgozók két nagy csoportra voltak oszthatók. A szélesebb körbe a nyugdíjas tanítók tartoztak. Néhányan meglehetősen fáradtak voltak, többen már a hetvenedik évüket is elhagyták. A másik csoportot a képesítés nélküli fiatalok alkották. Többen éppen főiskolai tanulmányokat folytattak.

Az előbbi csoporthoz tartozott Baba néni, aki különös egyéniség volt. Az első napokban személyesen nem találkoztam vele, de több tanító is említette a nevét. „*Baba néni már akkor itt dolgozott, amikor én kezdő tanító voltam*” – említette egyikük, míg egy másik így szólt: „*Csodás Baba néni gyerekszerepete!*” Kíváncsi voltam hát rá és vártam az első találkozást. Az első benyomások meghatározóak, talán ezért élem át ma is némi borzongással teli szomorúsággal azt a napot, amikor tudatosodott bennem, ki is az a Baba néni. Munka közben láttam meg először. Tanítványait – ő mindig elsőökkel dolgozott – éppen az ebédlőbe kísérte. A sor elején Baba néni ment, s hogy mozgása már nem volt a régi, bottal segítette a haladását. A 32 lépcsőt lassan tette meg a gyerekekkel, de végül elértek az ebédlőbe. „*Szilvikém, te osztod ki a szalvétákat, Peti gondoskodik a vizeskanocsókról!*” – hangzott Baba néni utasítása. S minden ment a maga megszokott rendjében. Látszott, jól kialakított módon megy az ebédelés. Sajnos azonban Baba néni minden újabb megszólalása csalódást jelentett számomra. Prózai oka volt a dolognak, ugyanis Baba néni fogatlan volt, azaz pontosítsunk: még két fog ott mozgott a szájában. Ezt látva gyermekkori meseemlékeim egy-egy félelmes alakja idéződött fel bennem. S ne tagadjuk, Baba néni öltözeke sem a korszerűséget, a gondosságot, az ápoltságot tükrözte. Egy agyonmosott otthonkát öltött magára. „*Nem szabad az első benyomásokból, a látszattól ítélni!*” – figyelmeztettem magamat. Ha annyira dicsérik a többiek a kolléganő remek pedagógiai munkáját, akkor a délutáni foglalkozásain minden bizonnyal majd én is megtapasztalom.

Úgy adódott, hogy egy héttel ezután az első találkozás után egy teljes délutánt tölthettem vele és a csoportjával. A gyerekek kedvesek voltak, mint minden elsős tanuló. Baba néni pedig jóságos volt. Ám ez a jóság igen különös alakban öltött testet.

Ebéd után Baba néni feltette a kérdést: – Mivel töltjük a szabadidőt kicsinyeim?

Az élénkebb fiúk azonnal reagáltak: – Foci, foci, kint az udvaron, Baba néni, menjünk ki!

– Gyerekek, öltözzetek, megyünk az udvarra! Misikém, te hozd a labdákat!

A gyerekek egy része már a fogasoknál volt, amikor egy kislány szólalt meg:

– De Baba néni, tegnap is kint fociztak a fiúk, mi pedig unatkoztunk, jobb lenne ma itt bent maradni és itt játszani.

– Igazatok van, ma a teremben maradunk – változtatt az elhatározásán a tanító. – Vegyétek elő a társasjátékokat!

– De Baba néni, mi szívesebben mennénk, tessék velünk jönni az udvarra! – hallatszott Misi hangja.

– Ne legyetek erőszakosak! Most a kislányoknak kedvezünk. Ti is játsszatok szépen!

– Akkor inkább vetítsünk, Baba néni!

A **szabadidő „tervezése”** újabb és újabb felvetésekkel folytatódott, s hogy a gyerekek szomorúak, elégedetlenek voltak, az nem csoda, hiszen a teljes idő ezzel a „húzd meg – ereszd meg” játékkal telt. A tanítványok nem voltak levegőn, nem játszottak, nem néztek filmet, csupán kérleltek, könyörögtek, vitáztak, s a tanító nem tudott, vagy nem akart dönteni.

A **tanulás** lényegesen könnyebben ment. Baba néni elhelyezkedett az asztalánál, beindította a munkát. Azok a gyerekek, akik elvégezték az írásbeli feladatokat, kimentek az asztalához, ott Baba néni rápillantott a feladatra, aláírta a lap szélén, majd megbeszélték a következő munkát. Szervezetten ment a dolog, ám magam is láttam pontatlanul, hiányosan megoldott feladatot, amely elkerülte a tanító figyelmét. Tovább nem érdemes a foglalkozásról írni. Jól látszott a begyakoroltság, de a monotonitás is.

Az óra **megbeszélésére** a következő délelőttön szerettem volna sort keríteni, ezért arra kértem a kolléganőt, alakítsa úgy a napját, hogy 11 órakor találkozzunk. Baba néni jó húszperces késéssel érkezett hozzám, s rögtön rázendített a mondókájára.

– Tudja, öreg róka vagyok én, mindent úgy csináltam, ahogy ötvenkét éve teszem, ezért nincs is nagyon mit beszéljünk a tegnapi délutánról. Örülök, hogy eljött hozzám, az előző igazgató soha nem jött. A meghívásaimat mindig így hárította el: „*Ugyan Baba, hát te mindent olyan jól tudsz!*” Ez igaz is, de mégis jól esett volna legalább egy látogatás.

Amikor szóhoz jutottam, így válaszoltam: – Azt gondolom, van mit beszélünk. – S valóban hosszan beszélgettünk a munkájáról.

Megbeszéltük, hogy **döntésképtelensége** a gyerekek számára mennyire **káros**, de arról is szóltam, hogy a kialakított tanulási **módszerét elégtelennek** ítélem meg. A beszélgetés végén Baba néni a következőket mondta:

– Igazgató úr, engem itt mindenki szeret, elismer. Nekem itt múltam van. Tartozom egy vallomással.

Őszintén bevallom, engem a gyerekek már fárasztanak, ezért nem gondolom, hogy megváltoztatom a módszereimet. Tudja, nekem a nyugdíjam elég lenne, de amit még hozzákeresek, azt a fiamnak és az unokáimnak adom. Így lehetek az a nagymama, aki a családban a legszeretettebb. S remélem, még sokáig tehetem ezt velük.

Bevallom, hogy nem is válaszoltam a vallomásra. Udvariasan elköszöntünk egymástól.

Azon a napon ugyan még csak magamban gondoltam, de később a vezetőtársaimnak is elmondtam, hogy Baba néni további alkalmazását nem tartom lehetségesnek.

Döntésemnek elég gyorsan híre ment. Először egy „ifjú” nyugdíjas kolléganő kérdezte meg tőlem csak úgy kutyafuttában:

– Igazgató úr, mostantól mi is Baba sorsára jutunk?

Majd az egyik nagy tekintélyű kolléganő szólalt fel az értekezleten:

– Igazgató úr, ha Baba nénit elküldi, azzal oda az iskolánk múltja. Nem lehet ilyen szívtelen!

Talán ez a mondat készítetett arra, hogy a teljes közönség előtt elmondjam döntésem indítékát:

– Kollégáim, az iskolának a gyerekek is részesei, értük vagyunk! Nem szabad őket megfáradt pedagógusok kezére adni, hiszen a gyerekek másolnak. Ha azt látják,

hogy soha semmi újat nem nyújtanak nekik, akkor maguk sem lesznek kezdeményezők, érdeklődők, kreatívak. Már fiatalon öregek lesznek! S ha már a másolást említettem, akkor a megjelenésről is szót kell ejtenünk, mert abban is utánozzák pedagógusaikat a tanítványok. Úgy gondolom, mindenkinek érdemes végiggondolnia – s ez nem életkorfüggő – képes-e a mindennapok megújulásában részt venni, s ezzel a gyerekek érdekeit, az iskola ügyét szolgálni.

Nem mondtam ennél többet. Mély hallgatás fogadta a szavaimat.

A tanév végén Baba néni és még három nyugdíjas kolléganő jelentette be, hogy a következő tanévben nem kíván szerződéssel az iskolában dolgozni, s végleg befejezik pedagógiai tevékenységüket. Meggyőződése, hogy a négy kolléga év végi távozása nem volt véletlen. Megértették, hogy az új igazgatónak olyan elvárásai vannak, amelynek ők már nem tudnak megfelelni. A tantestületben ezzel felszámolódtak a kasztok. Kezdetét vette egy **másfajta értékrend kialakulása**, melynek eredményeképpen a **gyerekek érdekei kerültek előtérbe**, s egy igen értékes, színvonalas munka indulhatott el az iskolában. Ma is azt gondolom, hogy jól döntöttem, hiszen e nélkül soha nem válhattunk volna igazi csapattá.

Markovits Judit

Milyen legyen az egész napos iskola?

Érvek és ellenérvek a leckeírásról

Napjainkban a kisiskolás gyermekeink között egyre több olyan akad, aki már külföldön is járt iskolába. Ráadásul nem is egy ott kezdte el az iskolai tanulmányait. Mivel a kezdő évek iskolai élményeit, tapasztalatait nem itthon szerezte, az ilyen gyerek gyakran értetlenül áll a naponta feladott tekintélyes mennyiségű házi feladatok előtt. Mire való az a sok lecke? – kérdezi a szülő is, és azonnal elmeséli, hogy korábban mi volt „odakint” a gyakorlat.

■ Kell-e az egész napos iskolai szolgáltatás?

Azt természetesen minden szülő elismeri, hogy a családok mai életformája mellett mennyire fontosnak tartja magát, az egész napos iskolai foglalkoztatást.

A napközi otthoni szolgáltatás létét, ahol kizárólag képzett, gyermekszertető pedagógus vigyáz a gyermekére és segíti, felügyeli a házi feladatok elkészítését, szervezi a szabadidős foglalkoztatását. (Tegyük gyorsan hozzá, hogy valójában csak az a pedagógus teremthet otthonosságot a gyerekeknek a délutáni órákban és csak az érzi jól magát ebben a szervezeti formában, aki

felismeri a napközi adta pedagógiai szabadságban rejlő sokrétű nevelési lehetőségeket. Aki kellő kreativitással, módszerbeli gazdagsággal és rugalmassággal rendelkezik a kisiskolások és a kamaszok délutáni foglalkoztatásához.)

A külfönből visszatérő család sokszor hezitál, hogy igénybe vegye-e az egész napra szóló iskolai szolgáltatásokat az – úgymond – „irányított” délutánok miatt. A **külföldi gyakorlatot jobbnak ítélik meg** a szülők még az alsós korú gyermekek esetében is. Vagyis azt várják el itthon is, hogy a délelőtti tanítás és ebéd után a gyerek azonnal elmegy a különóraira(!), majd pihentetéképpen valamilyen sportra, és utána már indul is haza. Természetesen az itthoni foglalkozásaink szerinti leckeírás és tanulás otthon se legyen.

■ Milyen az európai gyakorlat?

A nyugati típusú iskoláztatás általában **kétféle megoldással** él – nagy vonalakban – a délutáni fejlesztéseket és a leckeírást illetően.

Az egyik esetben az **állami iskolák** három körül befejezik a tanítást alsó tagozaton. Utána az iskolából szervezeten, – vállalkozói – kibussszal szállítják a különböző helyszínekre a nebulókat a művészeti, nyelvi, sport- és egyéb fizetős fejlesztő foglalkozásokra az erre szakosodott magáncégek. A szülő mindezt külön megfizeti, mert úgy gondolja, hogy a gyermeke biztonsága, személyes fejlődése, egyben az ő lelki nyugalma minden pénzt megér!

Házi feladatot alig kapnak a nebulók. A szülő a negyedévenkénti tájékoztatóból (utólag) értesül gyermeke előmeneteléről. Kevés közös, közvetlen élménye alakulhat ki az évek során a gyermeke iskolai sikereiről és kudarcairól, mentális fejlődéséről.

A másikban, a **szociálisan érzékenyebb jóléti társadalmakban** az állam naponta hosszabb szakmai felügyeletet biztosít alanyi jogon a tanulóknak. Magyarországot is ide sorolhatjuk, mert ingyenes választási lehetőséget kínál a szülőnek az alsós napközi és az oktatást időben jobban elnyújtó, egész napos tanítási forma között.

A lecke persze mindkét szervezeti forma esetében elkészül a nevelő felügyelete mellett ott, az intézményben. (A minőségi ellenőrzés természetesen már a tanítási órán az osztálytanító, a tanár feladata éppen úgy, mint az otthon tanulóknak esetében.)

A szülő számára mindkét szervezeti forma vonzó lehet, hiszen ő ismeri legjobban a gyermekét, a család életvitelét, nem beszélve a választás – mint lehetőség – demokratikus jellegéről.

Már olyan régóta megszokott szolgáltatás itthon a családok segítségével a napközi vagy az iskolaotthon, hogy ritkán gondolunk arra, hogy másképp is lehetne. Csak amikor olyan helyzet adódik, hogy a külföldről hazatérő vagy éppen hazánkba áttelepülő családok mondják el – a mi oktatási rendszerünkhöz képest – eltérő tapasztalataikat, döbbenünk rá arra, hogy mekkora

előnyben van a hazai iskolaügy más országok gyakorlatahoz képest.

■ Miért jó a hazai egész napos nevelés?

Elsőként a helyi igényekhez és lehetőségekhez igazodó **rugalmasságot** kell megemlítenünk. Nemcsak az iskolák közötti eltérő kínálatról lehet dönteni a délutáni időbeosztás formáinak kiválasztásakor. Sokszor egyazon iskolán belül is előfordulhatnak különböző oktatásszervezési formák aszerint, hogy egy feszebb ütemű vagy elnyújtottabb nevelési-oktatási folyamatról van szó.

Az intézmények feltételrendszerük függvényében igyekeznek **sokféle tevékenységi formát** biztosítani a gyerekek tartalmas szabadidőztetéséhez.

A szülők általában hangot is adnak elégedettségüknek az egész napos nevelést illetően. A fentiekben említett szülői körből – és annak hatására mások is – azonban egyre többen teszik fel a – másfajta tapasztalatokból eredő – kérdést, **hogy mire való naponta sokféle és gyakran meglehetősen sok házi feladatot adni?** Miért nem elég a délelőtti elvégzett fejlesztés? (Teszik ezt sokan pusztán kíváncsiságból, a korábbi tapasztalataiktól eltérő helyzetből adódóan, és nem is feltétlenül a gyermekük iránti féltésből.)

■ Mire való a házi feladat?

Valójában a házi feladatoknak fontos szerepe van a tanulási folyamatban. Persze csak akkor, ha anyaga gondosan megválasztott, mértéktartó mennyiségű (megerősítés nélkül elvégezhető!) és a gyerekek eltérő fejlődéséhez is igazodó, mert akkor **fejlesztő hatású** és folyamatosságot biztosít, **összekötő „hidat”** képez két – időben egymástól távol eső – tanítási óra között.

Amikor a létjogosultságát megkérdőjelezzük, két dologról lehet szó. Vagy nem jó a házi feladatok előkészítése, kiválasztása, motivációja, esetleg túlméretezett a mennyisége. Vagy esetleg arról van szó, hogy a szülő a saját fejével – nem ritkán kényelmét féltve – gondolkodik az elvégzendőkről. Legtöbbször nem látja be, hogy a hat-, tízévesek **örömmel veszik ki részüket** a számukra megfelelő szintű és mennyiségű, gyakran játékos munkavégzésből, amit nevezhetünk akár házi feladatnak is.

■ Milyen a jó házi feladat?

Az alsós korosztály meghatározó életkori sajátossága a tevékenységen alapuló kíváncsiság kielégítése kognitív, művészeti, érzelmi vagy szociális úton. Ha – és ezen van a hangsúly elsősorban – a leckét megválasztó tanító megfelelő színvonalon motiválta a gyermekeket az időben késleltetett feladatvégzésre és biztosította a megoldás sikerének a feltételeit (feladatértés, előismeretek, érdekeltség stb.), akkor a gyerekek szívesen tanulnak

délután is. Mert a dolog lényege itt bújk meg: **az egész tanítási-tanulási folyamat élményszerűsége, öröme a leckeírás első perceiben nyilvánvalóvá válik.** Ez pedig még az úgymond laikus szülő számára is nyilvánvaló lesz. Miképpen?

Például úgy, hogy a felnőtt (a szülő vagy a napközis nevelő) látja, ahogyan a kisiskolás nekilát a saját leckéjének az ebédelés, pihenés és a tisztasági „rituálék” után.

Volt olyan napközis csapatom, melynek a legérdeklődőbb és leglelkesebb tagjai az ebédet követő játékidőben már az udvaron elmesélték, hogy milyen izgalmas (házi) feladat vár rájuk. Mondhatni, már a pihenő időben, látszenen foglalkoztatta őket a közeli problémamegoldás. Ezzel egyben a délutános pedagógust is felkészítették (lelkileg) az örömteli együttes munkára.

Képesek voltak az udvar porába lerajzolni az órán felvetett és házi feladatul megoldásra feladott probléma lehetséges megközelítéseit, s azokon jót vitatkoztak, s változtatni is hajlandók voltak, mint egykor az ókori iskolákban. (Itt érhetjük tetten a vizuális-kinetikus modalitás szerinti tanulást.)

További érv a jó házi feladat mellett, hogy a napi feladatvégzés fokozatosan segíti a **tanulási szokások** kialakítását akkor is, ha a család erre korábban nem kellő mértékben fordított figyelmet, nem ismerte a szokásalakítás helyes módját. Apró dolgokra kell itt gondolni, mint például: a nyugodt körülmények biztosítására, a tisztaság elérésére, ami feltétele a sikeres munkának, az eszközök kiválasztására és sorba rendezésére, de mindenekelőtt a **leckefüzet önálló vezetésének** fontosságára vagy a tanulási sorrend megtervezésére, a tanulásra fordítható idő beosztására.

Ezeket minden szülőnek külön is a figyelmébe ajánlom, hiszen a házi feladat rögzítése, az egyéni **jegyzetelés technikája** (dióhéjban) a leckefüzet vezetésével indul. Kezdetben persze rajzosan rögzítjük a feladatvégzésre vonatkozó emlékeztetőket, amit az írástudás fejlődésével felváltanak a rövid, pontos, lényegre irányuló feljegyzések.

Ebbe a füzetbe később bele is firkálhat a gyerek az egyéni tanulási sorrend kialakításakor, a saját bevésési módszer kiválasztásakor, sőt, a tanulásra szánt idő kalkulációjakor.

Vagyis ezzel a technikával életre szóló tapasztalatokra tesz szert: megtanul szelektálni, igazodni, tervezni, önmagát kontroll alatt tartani a saját céljainak elérése érdekében.

■ Egyéni fejlesztés a házi feladattal

Az intenzív támogatást, különös figyelmet igénylő kisgyermek esetében rendkívül fontos eszköz a napközis

pedagógus által kidolgozott és a konkrét személyre tervezett **egyéni fejlesztési stratégia.** A megfelelő fejlesztő eljárások alkalmazására elsősorban a házi feladatra szánt időkeretben kerüljön sor, nehogy a gyerek büntetésként élje meg a „különfoglalkozást”.

Azt hiszem, mindannyian tudjuk, hogy a külön fejlesztést igénylő gyerekeinknél még fontosabb a **kellő motivációs szint** elérése, fenntartása a tanítási-tanulási időben, mivel képességbeli akadályaik leküzdése sokkal több lelkierőt és kitartást igényel délutánonként, a tanítási órák után.

Ők sem szeretnek – a társaikhoz hasonlóan – céltalanul ücsörögni (netán unatkozni!) a napköziben. A **differentiáltan**, kizárólag a nekik ajánlott mennyiségű és nehézségi fokú házi feladat teljesítése számukra is sikerélményt és örömet jelenthet, egyben megerősíti önbizalmukat a későbbi erőfeszítésekhez.

A házi feladatokkal történő fejlesztés lényege az **adaptivitásban, a személyre szabottságban** mint fontos pedagógiai módszerben rejlik, ahogy azt már a fentiekben is említettük. A lecke készítése közben elengedhetetlen a folyamatos buzdítás, az elismerés, a megerősítés és a pedagógus fokozott, személyre szóló figyelme.

Ezért a jó tanítónak **ismernie kellene a tanítványai eltérő képességét**, fejlettségét, tanulási jellemzőit, az otthonról hozott szokásait, egyéni tanulási diszpozícióit, attitűdjeit, hogy eredményesen segíthesse a **tanulás megtanulását.**

Ha ebből a nézőpontból közelítünk a témához, el tudjuk fogadtatni a kételkedő családokkal is, hogy a házi feladatot azért kapja a gyermek (és nem a felnőtt!), hogy annak teljesítésével tovább **segítsük, fejlesszük, ösztö-nözzük** – a jövőre nézve is létfontosságú – **életen át tartó tanulásának folyamatát.** Ezért fontos, hogy fokozatosan, napi rendszerességgű köteleességgé váljon minden gyerek számára a tanulás.

A lecke elvégzésének sikerességét az bizonyítja a legjobban, ha a kisiskolás rendre **bevonja a szüleit** is a tanulási folyamatba a napközi idején túl, az otthoni együttlétben. Ha idővel a feladatok megoldása élményszerűvé válik, a siker közös átélése tovább erősíti a tudás elérésének folyamatát.

További lendületet adhat az is, és remekül fejleszti az önismeretet, ha a gyerek gyakran maga is **választhat, mind mennyiségét, mind minőségét tekintve az eltérő házi feladatok közül.** Esetleg maga találhat ki hasonlót, kicsit vagy akár jobban eltérőt, megmozgatva a képzelőerőit. (Ugye, milyen kifejező ez a szó?)

Amikor a kisiskolás eljut oda, hogy egyik napról a másikra már **igényli az egyre igényesebb, színes és érdekes feladatok** adását, beleértve az ő választási szabadságát és jogát a tévedésre is, akkor majd a szülő is elfogadja a házi feladatok fontosságát, és támogatón fog bekapcsolódni a közös kalandba, amit tanulásnak hívunk.

Kereszty Zsuzsa

Mulasztásaim (1.)

Az igazi pedagógus nemcsak pályája szép emlékeit, sikereit, kedves tanítványok emlékét őrzi a szívében. Rendre felbukkannak gondolataiban – távolabbról visszatekintve – hibásnak vélt döntések, rosszul megoldott pedagógiai feladatok, vitatható értékelések, viszonyulások élményei is, és fájdalmas a felismerés: nem lehet visszaforgatni az idő kerekét! Fájdalmas, de mégis milyen fontos, hogy működjék bennünk ez a finom kis lelki véscsengő, hiszen újra és újra önvizsgálatra készítet. Ébren tartja felelősség tudatunkat és megvéd az elbizakodottságtól. (szerk.)

Vannak olyan tanítványaink, akikkel a kapcsolatunk rövid, tiszavirág-életű (Exupery kis hercegével úgyis mondhatnánk –, hogy efemer természetű); és vannak, akikkel évtizedekre szóló. Akadnak olyanok is, akik úgy tartják, szerepünk van abban, amilyené felnőttként váltak. (A harmadik köztársaság egyik elnöke nyolcvan éves múlt, amikor azt

találta mondani, hogy az elemi iskola első négy éve döntően befolyásolta azt, amilyen személyiséggé vált.) És vannak olyanok, akikre fájóan gondolunk, mert ránk voltak bízva, hozzánk fordultak, megkülönböztetett figyelemre lett volna szükségük, de mi ezt nem vettük észre, vagy észre vettük, ám megadni elmulasztottuk. A MULASZTÁSAIM sorozat történetei róluk szólnak.

■ Már nem tehetem jóvá...

hogy Éva, akinek kezdő tanárként, 9 és 14 éves kora között osztályfőnöke és napközis nevelője voltam, nem eléggé számíthatott rám. (Osztályában majdnem mindenki napközis volt, magyart tanítottam az egész osztálynak, így lettem az osztályfőnökünk is.) Annak idején úgy tudtam, jóban vagyunk. Amikor megjöttek az iskolából, oda-oda jött hozzám, majdnem minden nap váltottunk

külön is legalább néhány szót, iskolai bajaival hozzám fordult.

Láttam, hogy gondterheltebb, „koravénebb” mint a többi gyerek, de ezt annak tulajdonítottam, hogy egyedül élő, sokat dolgozó anyjával, testvér nélkül nő fel. Huszonéves korában mondta el – addigra anyja meghalt, akkor már Éva élt egyedül – társ (és gyerek) nélkül –, hogy anyja súlyos szenvedélybeteg volt. Éva 9-12 évesen szinte hetente hívta ki hozzá – sokszor éjjel – az ügyletes orvost, és erről senkinek se beszélt. (Vidékről költöztek fel, a közelben nem voltak rokonai, a barátnői előtt szégyellte).

Négy év alatt közel ötezer órát töltöttünk együtt, és nem bízhatott meg bennem annyira, hogy elmondja, hogyan él. Sokkal intenzívebben kellett volna – éppen rá - figyelnem, hogy elég erősnek érezze a kapcsolatunkat ehhez. (Éva 30 éves korában meghalt. Utólag úgy éreztem, ennyi ereje, kedve volt az élethez.)

MEGRENDELŐLAP

KÉRJÜK NYOMTATOTT BETŰVEL KITÖLTENI!

Igen, megrendelem a Tanító című lapot 2011. hónaptól, példányban és vállalom, hogy az előfizetési díjat befizetem. Amennyiben korábban megjelent lapszámot rendelne, kérjük jelezze a kiadónál.

1 év/10 lapszám: 5800 Ft

Név*:
.....
Születési idő: ... év hó nap
Irányítószám*:
Megye*:
Város/község*:
Utca, házszám, emelet, ajtó*:
Telefon:
E-mail*:

Szállítási adatok:

A megrendelt lapot a következő névre és címre kérem szállítani (amennyiben megegyezik az előfizető nevével és címével, nem kell kitölteni):

Név*:
.....
Születési idő: ... év hó nap
Irányítószám*:
Megye*:
Város/község*:
Utca, házszám, emelet, ajtó*:
.....

Kérjük válasszon, milyen módon kívánja fizetni az előfizetési díjat!

☐ Az előfizetési csekket a fenti címre kérem küldeni. ☐ Az előfizetést átutalással rendezem.

Hozzájárulok, hogy adataimat a Sprint Kft. saját marketingkampányaihoz felhasználja

és az aktuális ajánlatairól értesítést küldjön részemre. ☐ Igen ☐ Nem

Előfizetési szándékát jelezheti még a 06 (1) 237-5060-as telefonszámon, a 06 (1) 237-5069-es faxszámon vagy e-mailben: elofizetes@sprintkiado.hu

A *-gal megjelölt adatok megadása kötelező!

Hol kell vigyázni a hazai tehetséggyondozásra?

Az Országgyűlés által elfogadott Nemzeti Tehetség Program (www.tehetseg-program.hu) 2028-ig érvényes dokumentum. A tehetséggyondozás október végén befejeződő Magyar Gényusz Programja (www.geniuszportal.hu) a vége fele közeledik. Ideje tehát elkezdni a számvetést. Hova jutottunk a magyar tehetséggyondozásban? Melyek a megoldandó feladatok?

■ Mérleg

A Magyar Gényusz Program eddigi eredményei vitathatatlanok:

- ma több mint 500 Tehetségpont (<http://geniuszportal.hu/tehetsegpontok>) működik;
- több mint 10 ezer kolléga képzés keretében gazdagodott, töltekezett arról, hogy hogyan lehet a tehetséget jobban felismerni és segíteni (<http://geniuszportal.hu/content/kerdezz-felelek-geniusz-kepzesekrol>);
- több mint 500 Tehetségnap (<http://geniuszportal.hu/tehetsegnapok>) került megrendezésre;
- soktucatnyi Tehetségsegítő Tanács (<http://geniuszportal.hu/tehetsegsegito-tanacsok>) támogatja a tehetséggyondozók tevékenységét;
- és ami a lényeg: **húszezernél is több felfedezett tehetséget** tarthatunk számon mostanáig.

A fenti – EU-s forrásokra támaszkodó – programok mellett tavaly óta működik a **Nemzeti Tehetség Alap** is, melynek forrásait eddig 28 pályázati konstrukcióban használhatták az intézményekben (<http://www.oktatasert.hu>). A pályázatokkal – a tanulmányi versenyekkel együtt – 312 331 diák, nélkülük pedig 54 669 fiatal tehetség részesült támogatásban komplex tehetséggyondozás keretében.

2011. április 7. és 9. között került megrendezésre a NEFMI által, az Oktatásért Közalapítvány és a Magyar Gényusz Program együttműködésével az **első EU elnökségi tehetségkonferencia** és az **első EU Tehetségnap** (<http://www.conference2011.talenteday.eu/>), óriási sikerrel. Az Európa 24 országából érkezett legjobb tehetséggyondozók és kormányzati képviselők „Budapest Declaration on Talent Support” címmel **nyilatkozatot fogadtak el** (<http://geniuszportal.hu/content/budapesti-nyilatkozat-tehetsegsegitesrol>). A nyilatkozat nemcsak egy **EU Tehetségnap bevezetését** szorgalmazza (amelyet már több mint 10 ország támogat és követ, lásd: www.talenteday.eu), hanem javasolja a **magyar Tehetségpont hálózat európaivá bővítését** és egy **budapesti EU Tehetségközpont** megalapítását is.

(Cséfalvay Zoltán államtitkár úr meghívására április 12-én módomban állt – 12 percben – összefoglalni a magyar és az EU tehetséggyondozás eredményeit –

az EU Versenyképességi Tanácsának „ebédbeszédésként” – az EU gazdasági, kereskedelmi és tudományos miniszterei előtt. Az előadás után a miniszterek őszinte elismeréssel és lelkesedéssel gratuláltak. A finn gazdasági miniszter hosszasan rázta a kezemet, és azt mondta: „Uram! Az az EU-s pénz, amit önök erre költöttek el, nagyon okosan elköltött pénz volt”.)

Mindezt miért írtam le? Részint azért, hogy **mindenkinek köszönetet mondjak**, aki az elmúlt években, évtizedekben a magyar tehetséggyondozásért dolgozott. Hiszen a nélkül a sok-sok százezernyi munkaóra nélkül, amelyet a legjobb szakemberek a legjobb tehetségek önbecsülésének és szakmai fejlődésének elősegítésével töltöttek, és a nélkül az együttműködés és lelkesedés nélkül, ami ebben a közösségben mindennapos, semmi nem történt volna itt! De nem számíthattunk volna az egész EU osztatlan elismerésére sem! **Büszkék lehetünk** mi, magyarok magunkra és arra a jó példára, amelyet a Kárpát-medence egésze a tehetséggyondozásban a világnak ad. A tehetségek gyondozása és a közösségépítés mellett ezért is köszönet illeti mindnyájukat!

■ Mire vigyázzunk?

A jelentős eredmények, a magas elismerés azonban igényes folytatásra is kötelez bennünket. Ezért érdemes átgondolni a nehézségeket és a várható bökkenőket is. Ezeket most hét vitakérdésben szeretném összegezni.

1. Sikeres-e a hálózatképzés – és van-e még miből?

A tehetséggyondozás fejlesztésének koncepciója 2006-ban **abból indult ki**, hogy az országban nagyon sok jó kezdeményezés van, de ezek nem eléggé ismertek, és sok esetben egymásról sem nagyon tudnak a műhelyek. Nagyon sok olyan értékes tapasztalat gyűlt össze tehát, amelyet meg kellene osztani a többiekkel és nagyon sok az az értékes kapacitás, amely nem kellő mértékben ismert.

A koncepció alapvetésének az is egy **fontos eleme** volt, hogy az elszigetelt tehetséggyondozó magányos és támadható. Azaz, az elképzelések egyik kulcseleme a háló-

zatképzés volt. Ha ki lehet alakítani az **egymással együttműködő tehetséggondozó műhelyek** hálózatát, akkor a tehetséggondozó megéri a közösség erejét, szakmai fejlődése érdekében szélesebb körben megismerheti és megismertetheti azt a nagyszerű tapasztalatot, amelyet a közös bölcsesség felhalmozott. Továbbá informálni lehet erről az olyan tehetséges fiatalokat is, akik semmilyen hasonlóról korábban soha nem hallottak.

Mindez kiválóan halad előre a kezdetektől. A tehetséggondozók felismerték, hogy nincsenek egyedül, kezdtek megismerni egymás jó gyakorlatát, és néhány dologban néhol elkezdődött valamiféle együttműködés is egymással. Egyre több emberre (de még messze nem elég emberre!) kell gondolnunk, aki ismerkedni kezd a tehetséggondozás lehetőségeivel.

Igen ám, de közben a társadalom haladt a maga útján, és a magyar oktatás is változott. A jó **tehetséggondozás** pedig **egy olyan piramis**, amelynek ha nincsen alja, akkor nem nő teteje sem. Sajnos – a szűkös anyagi feltételek miatt – sokhelyütt a tehetséggondozási piramis **alja ma már nincsen meg**. A szakköröknek sokfelé még a maradéka is felszámolódott. Gyakori, hogy a **tehetséggondozó pedagógus** még sokkal rosszabb helyzetben van, mint amilyen (nem túl rózsás) helyzetben 2006-ban volt. Nőtt a fásultság, a kizsigereltség érzése és az elkeseredettség sok helyen. Az oktatás világa sok-sok éve egy olyan átalakulási sorozatot él meg, amelyben sok esetben a túlélés győz az olyan „luxustevékenységek” fölött, mint amilyenek a tehetséggondozást sok helyen ítélik. Mindemellert a tehetséggondozásban részt vevő **civil szervezetek** jelentős része, a gazdasági válság és az állami finanszírozási formák átalakulása miatt, szintén egyre inkább jelentős, néhány esetben már a létüket veszélyeztető forráshiánnyal küzd. Ezen a helyzeten a tehetséggondozási területre beáramlott pályázati **pénzeszközök csak néhol** tudtak változtatni, hiszen sokszor éppen a legnehezebb helyzetben lévők nem voltak pályázóképesek, avagy maradtak le a pályázati versenyben. A jövőben tehát sokkal inkább **az alapokra kell koncentrálni**, és legalább átmenetileg meg kell teremteni a direkt és közvetlen segítséget, a „tűzoltás” eszközeit is.

2. Tehetségdemokrácia vagy tehetségmeritokrácia?

Egy gyorsan növekvő népmozgalom mindig ezer irányba akar menni. A tehetséggondozás viszont **ezer a négyzet** irányba szeretne, mert a tehetségek is sokfélék, és ráadásul a tehetséggondozók is nagyon határozott emberek, hiszen évek óta akartak már valamit, és mindig falakba ütköztek. Jelenleg is falakba ütköznek, mert – szerencsére – sokan vannak, de sokan sokfelé egyszerre nem tudnak menni. A szigorú pénzügyi szabályok sem engednek mindarra pénzt adni, amire érdemes lenne. Nagyon remélem, hogy a **Tehetségsegítő Tanácsok rendszere** (<http://geniuszportal.hu/tehetsegsegito-tanacsok>) nem az egymás elnyomására és kijátszására irányuló hatalmi játszmák helye lesz, hanem valódi, **alulról szerveződő intézményrendszer**, ahol tényleges egyeztetés fog zajlani. A jelenlegi tapasztalatok erre utalnak – és minden

erőnkkel is ezen dolgozunk. A **Nemzeti Tehetségsegítő Tanács** (www.tehetsegpont.hu) májusban kezdte tagjává fogadni a regionális és az egész Kárpát-medencét átfogó szakmai tehetségsegítő tanácsokat. Elkezdett összeállni a tehetséggondozásnak **az egész Kárpát-medencére kiterjedő** egyeztető, érdekképviselő rendszere. Ennek kiemelten fontos elemei a pedagógus szakmai szervezetek. Ősszel a munkatársaim sorra fogják látogatni e szakmai szervezeteket, hogy a **Tehetséghidak program** konkrét megvalósítását minél inkább összhangba tudjuk hozni a tehetségfejlesztésbe bekapcsolódó pedagógusok szakmai elképzeléseivel.

3. Civil mozgalom vagy állami szervezet?

A tehetséggondozás nem lehet hobbi. Ha a tehetségek felismerése és segítése nem válik a magyar oktatásügy mindennapos tevékenységévé, akkor a mai pezsgés hosszabb távon falakba fog ütközni. Nagyon fontos lenne, hogy a **legkiválóbb tehetséggondozó pedagógusok** órákedvezményt kapjanak, és az oktatásirányítás, a fenntartók más időkímélő, feltöltődésüket, erőgyűjtésüket segítő megoldásokat (így például asszisztenseket, alkotóévet) is találjanak a számukra. Ezen belül különösen fontos lenne, hogy meggyékné, a legfontosabb tantárgyakhoz kapcsolódóan, egy-egy tehetséggondozó szakember jelentős órákedvezményben részesüljön, és ezért „cserében” szervezhesse, segíthesse az adott térség tehetséggondozását, tanácsokat adhasson kollégáinak, és ő maga is terjeszthesse a legjobb gyakorlatok hírét és szakmai fogásait.

Ma jó esély van arra, hogy a tehetséggondozás a mindennapok oktatási gyakorlatának a része legyen. Azonban ha ez **túl gyorsan és túl erőltetetten következik be, akkor** a „csapból is tehetség fog folyni” és a „tehetség” éppen olyan szitokszó lesz, mint amilyené a szerencsétlen „kompetencia” avagy „a bolonya” vált sokhelyütt. Nagyon óvatossá kell lenni a tehetséggondozást tűzönvizen át hevületével, mert a folyamat jelenleg éppen hogy teljesítőképességének a határán áll, és kétszer ekkora sebességet úgy érzem, hogy már nem viselne el.

Van az „államosodásnak” egy másik vetülete, a **bürokrácia**. A tehetség gondozása rendkívül nagy felelősség, hiszen emberek sorsa van a kezünkben. Azaz bizonyos mértékű szervezett ellenőrzés és jelentés fontos, mert a) csak így lehet a folyamat hiteles, b) ez is segít a tehetségről való tudás átadásában. Ha mindent egybevetünk, akkor az adófizetők pénzének milliárdjai költődnek el: az a minimum, hogy ennek felhasználásáról – minden fillérről mindenki elszámoljon úgy, ahogyan azt a **Génius Program Becsületeablakában** (<http://geniuszportal.hu/content/becsuletablak>) megteesszük. Különben a hazánkban általános bizalmatlanság, túlszabályozás és a „csak az a profi, ami bonyolult” szemlélete egy olyan mértékű bürokratizálódást eredményezhet, ami a folyamat lényegét, a tehetségélesztő kreativitást öli meg. Adja a Jó Isten, hogy megtaláljuk a kettő között a helyes közeputat! (Ez nem szokott ugyanis az erősségünk lenni erőfelé...)

4. Tehetséget csak tehetséggel lehet gondozni

Nagyon fontosak azok az iskolák, ahol folyamatosan és rendszerben működnek a tehetséggondozási tevékenységek: speciális osztályok, szakkörök, egyéni foglalkozások, és mindezekhez rendelkezésre állnak a tapasztalatok és szakmai anyagok. Ezek az iskolák kiváló **koordinálói lehetnek** egy szélesebb térség tehetséggondozásának. A tehetségpedagógiai ismeretek mellett alapvető az adott szakma, szaktárgy ismereteinek és alkalmazó, alkotó módszereinek az igényes, tehetséges diákoknak történő átadása. A tehetséggondozással kapcsolatos képéseknek meg kell felelnie ennek. Ez sok esetben **kettős terhet jelent**, hiszen sem a pedagógus-alapképzésben végzettek, de a pedagógus-továbbképzések rendszeres módszertani ismeretei, sem pedig szakmai tudása nem elegendő a tehetséges fiatalok által megkövetelt magas fejlesztési szükségletek kielégítéséhez.

5. Egyetlen tehetség se vesszen el!

Az a tehetséggondozás, amely megáll a nagyvárosokban, a „jó” iskolákban, az nem hatékony tehetséggondozás, mert éppen azoknak juttat többet, akiknek erre amúgy is lenne lehetősége (no, persze, azért nem annyi és nem olyan). A tehetséggondozás akkor tud igazi **új kincseket találni**, ha a leghátrányosabb helyzetűeket is eléri. Őszintén remélem, hogy sikerül néhány éven belül megjelenni minden hátrányos helyzetű térségben, és sokkal több roma tehetséget sikerül felfedezni, mint most. Ehhez a rengeteg kiváló szakember és a hálózatképző együttműködés mellett sokkal jobb **média jelenlét** is kell.

A tehetség azonban nemcsak azért veszik el, mert mondjuk nem tud normálisan beszélni, így a biztonsági őrök részegnek nézik, és nem engedik be az előadásra, mint ahogyan az egyik diákkal történt nemrégiben... A tehetség kivételes képességeinek teljes birtokában is **gyakran elveszik**, mert nem tudja megértetni magát az „ipar” képviselőivel, és ő sem érti őket. Őszintén remélem, hogy meg fogjuk találni a **megfelelő mediáció** lehetőségeit.

6. A növekedés természet adta korlátai

A tehetséggondozás minden korábbinál sokkal nagyobb figyelmet kapott az elmúlt években a Kárpát-medencében. A növekedésnek azonban vannak természet adta korlátai. Ilyenek a szélesség vagy mélység dilemmája, azaz az, hogy egy **túlerőltetett növekedés** csak nagyon alacsony színvonalon valósulhat meg. A **kizsigerelés** dilemmája is jelen van, hiszen a fokozott növekedésnek azok „adják meg az árát”, akik már amúgy is régóta húzzák az igát és ezt csak részben kompenzálja az az öröm, amit a jól végzett munka és a saját példa terjedése ad.

A túlerőltetett növekedés ráadásul éppen a tehetséges fiataloktól veszi el a másik tehetséggondozót éppen képző tehetséggondozó drága idejét. Szívből remélem, hogy nem lépjük át ezeket a természet adta korlátokat, és nem válunk a mesebeli kisgömböccé, amely miután mindent felzabált, kipukkadt. Nagyon kell ebben a folyamatban vigyáznunk egymásra.

7. A tehetséggondozás a reménység szigete az igénytelenség óceánjában

A tehetséggondozás nincs izolálva a magyar társadalomtól. Nem is lehet, mert akkor éppen azokat nem találja meg, akiket keres: a tehetségeket. Így azonban a tehetséggondozás is, az egész magyar oktatáshoz hasonlóan, **cipeli a magyar társadalom sok évtized alatt felgyűlt és fel nem dolgozott terheit**, így például a szabálykerülést, az önfejlődést, a szegénységet, a romakérdést és még ezernyi mást. Reméljük, hogy az egymással kapcsolatot találó szigeteket képező **tehetséggondozók győztek**, és nem az őket körülölelő igénytelenség-óceán! Szívből kívánok mindenkinek nagyon sok örömet abban, ahogyan a saját maga és kisebb-nagyobb környezete képességeit, tehetségét segíti kibontani.

■ A tehetséggondozók fórumai

Szeretném felajánlani, hogy a tehetséggondozás terén fontos gondolatoknak, javaslatoknak legyen fóruma a **www.geniuszportal.hu** oldalunk, amely mára a Kárpátmedencei tehetséggondozó közösség igazi portáljává lett (egyedül 2011 márciusában 30 000 látogatója volt). A portál kiváló lehetőség gondolatébresztő, kérdéseket felvető cikkekre és interjúkra, hiszen a hazai pedagógus-társadalom aktív és elkötelezett tagjai olvassák. A Magyar Gênioz Programot 2012-ben reményeink szerint folytató **Tehetséghidak Program** tervezete itt található: <http://geniuszportal.hu/content/tehetseghidak>. A cikkben kifejtett gondolatokkal, a Tehetséghidak Programmal kapcsolatos, illetve a tehetséggondozás más területeit érintő, megtisztelő hozzászólásait, véleményüket az info@tehetsegpont.hu e-mail címen várjuk.

Végezetül szeretném megköszönni a sok ezernyi kollégám közül külön is **Katz Sándor** tanár úrnak, a Bonyhádi Petőfi Sándor Evangélikus Gimnázium matematikatanárának a segítségét, akit a Nemzeti Tehetségsegítő Tanács 2011 márciusában legmagasabb kitüntetésével, a „**Tehetségek Szolgálatáért**” életműdíjjal tüntetett ki. Katz tanár úr a Bolyai Társulat Oktatási Bizottságának tagjaival és más kollégáival együtt sok olyan gondolatot és javaslatot fogalmazott meg, amely segített abban, hogy a fenti helyzetkép néhány fontos eleme megszülessen.

Horváth Gabriella

Bartók Béla 1881–1945

Nagyszentmiklós–New York

Idén 130 esztendeje született Bartók Béla, aki – Liszt Ferenchez hasonlóan – új korszak-teremtő komponistája az egyetemes és a magyar zenetörténetnek. (Halálának 65. évfordulójára az elmúlt évben emlékezhettünk.)

Élete korántsem mondható a XIX. századi mesterekéhez képest romantikus eseményekben gazdag történetnek. Bartók alkotói munkássága, életének állomásai, a világról, az emberről kialakuló szemlélete, életérzése a XX. század – gyakran tragikus – történéseinek hű tükrö. Zenéje épp ezért oly sokszor nem nyugalmat, lelki békét nyújt a hallgatónak, hanem éppen ellenkezőleg – gyakran felkorbácsolja az érzelmeket, végletekig fokozza a feszültséget. Nemegyszer kíméletlen, kemény, borzongató, vagy pedig balsejtelmeket támaszt.

Mint az szinte minden igazán kimagasló művész esetében történik, Bartók alkotásai is mintegy prófétai módon elővételezik az eljövendő idők meghatározó eseményeit, sorsfordulatait, az ember érzéseire, gondolkodására, lelkiállapotára gyakorolt hatásait. Az 1900-as évek közepétől keletkezett műveiről maga írja: „... Negyedik opusomtól kezdve írt műveim... nagy ellentmondást keltettek Budapesten, ... zongoradarabjaimmal, vonósnégyeseimmel megbotránkozást arattam...” Majd megfogalmazza az új zene **expresszionista** törekvéseinek hátterét. „Különös, hogy a zenében mindeddig csak a lelkesedés, szeretet, bánat, legfőljbbe elkeseredés szerepelt indító okul – vagyis csupán az úgynevezett magasztos érzelme. Míg a bosszú, a torzrajz, szarkazmus csak a mi időnkben élnek vagy fogják élni zenei világukat... a mai zeneművészet őszintén... minden emberi érzelmet bevesz a kifejezhetők sorába.”

A korabeli **kritikák** ekkori disszonáns, válsághangulatot tükröző műveire a „destruktív”, „diszharmonikus”, „bizarr”, „világfájdalmas” jelzőket alkalmazzák, **elutasítón nyilatkoznak** róla. Természetszerűleg a közönség is értetlenül fogadja ezt a zenét, s ez mintegy önvédelem a világképének nyugalalmát őrző század eleji ember részéről. Ekkor ugyanis még nem érte meg a világháborúk által megvalósuló értelmetlen rombolást, pusztítást, az évszázadok óta elfogadott értékek, normák összeomlását, a bizonytalanságot, a megfélemlítettséget, az emberi kapcsolatok válságát, a magányt, a kiszolgáltatottságot. Ám Bartók e korszaka után továbbhaladva irányt is mutat a válságból, az ember- és természetellenes időkből: **visszatérni** az egyszerűhöz, az **ősihez**, a természeteshez, a népdalhoz, a **népzenéhez**, közel kerülni a természethez, az általa nemesen csillogó fogalomká tett „tisztá forráshoz”.

Bartók élete, zeneszerzői pályája sajátságos, a XIX. század vége és a XX. század első felének meghatározó eseményeivel párhuzamosan alakult.

■ A bontakozó tehetség

1881. március 25-én a Torontál megyei **Nagyszentmiklóson** (ma Románia) született. Édesapja idősebb

Bartók Béla a nagyszentmiklósi Földművesiskola igazgatója volt, édesanyja, Voit Paula tanítónői képesítéssel rendelkezett. A családban megkülönböztetett helyet foglalt el a zene szeretete. Az apa zongorázott, csellózni is tanult, műkedvelőkből zenekart szervezett. Az édesanya ugyancsak kiválóan zongorázott, fiának öt éves korától kezdve zongoratanára volt. Sajnos a család korán elvesztette támaszát, az apa 1888-ban fiatalon, súlyos betegségben meghalt, árván hagyva a fiát és a négy évvel fiatalabb leánykáját, Elzát. Az özvegy eleinte zongoraleckéket adott, majd később tanítónői állást kapott az Ugocsa megyei **Nagyszöllősen**. Segítségül a családhoz költözött a nővére. A gyermek Bartók Béla ebben a környezetben nőtt fel apja halála után. Zárkózott, komoly, visszahúzódo kisfiú volt, sosem vett részt társai lármás játékaiban, csínytevéseiket kívülről szemlélte. Kapcsolata édesanyjával mindvégig igen szoros, bensőséges maradt. A sokat betegeskedő gyermeket – aki közben már komponálni is kezdett – kilencéves koráig ő tanította zongorázni.

Anyja szerint az apa korai elvesztése és a gyakori betegségek miatt fia nehezen barátkozott a vele egykorúakkal. Visszafogottsága, a társaságkerülés, a nehéz kapcsolatteremtés szinte egész életén át végigkísérte a zeneszerzőt.

Gimnáziumi tanulmányait Nagyváradon, Besztercén és Pozsonyban végezte 1891–1894-ig. A pozsonyi gimnázium diákáhítatain ő látta el az orgonista teendőit. Közben Nagyszöllősen sikeresen mutatkozott be zongorajátékával egy jótékonyági hangversenyen. Pozsonyban első igazi mestere Erkel László, Erkel Ferenc fia volt, akinek halála után Hyrtl Antalnál tanult, aki a zongora mellett összhangzattanra is oktatta. Ez a zeneszerzés terén nagy fejlődést, előrehaladást jelentett az ifjú tehetségnek.

1899-től a pesti **Zeneakadémia** hallgatója lett, zongoratanára a kiváló egykori Liszt-tanítvány, Thomán István volt, zeneszerzésre Hans Koessler – Brahms szűkebb baráti körének tagja tanította.

■ Az első szárnypróbálgatások

A fiatal Bartók első jelentős zenekari műve a *Kossuth szimfóniai költemény* (1903), ami Richard Strauss: Hősi élet című alkotásának hatásait mutatja. Ez idő tájt a német mester művei elragadtatással töltötték el az ifjú szerzőt, és Liszt mellett a legfőbb példaképének tekintette Strausst. A témaválasztás összefüggésben állt a Millennium után felerősödő függetlenségi vágy, valamint a Kossuth-eszmék újraéledésével. Bartók e művével **országos hírnevet, elismerést** aratott. Ekkor írta levelében édesanyjának művészi hitvallásaként e gondolatokat: „Én részemről egész életemben minden téren, mindenkor és

minden módon egy célt fogok szolgálni: a magyar nemzet és magyar haza javát”. Az ezt követő években zongorista karrierrel kísérletezett, de 1905-ben a párizsi Rubinstein versenyen tulajdonképpen vereséget szenvedett.

■ Találkozás a népzenevel

1905–1907 művészi fejlődésében fordulatot jelentett. Ekkor ismerkedett meg **Kodály Zoltán** révén az igazi magyar népzenevel. Közös, majd saját gyűjtőútjain kezdetben magyar, majd szlovák, román dalokat gyűjtött, és hozzákezdett ezeknek a tudományos feldolgozásához. Kodály Zoltánhoz életre szóló barátság fűzte. A magyar népzenéről és az új magyar zenéről tartott előadásában évtizedek múlva így emlékszik erre: „Életem legboldogabb napjai azok voltak, melyeket falvakban, parasztok között töltöttem...” Kodály ezt állapítja meg ezzel összefüggésben: „Mit talált falun, amit mindennél többre tartott?... Egy ismeretlen világot, egy rég elmúltnak vélt magyarságot teljes virágzásában, s ez elengedő volt arra, hogy a magyar nép jövőjébe vetett hite megújuljon...”

■ Társkeresés

1907-ben zongoratanári kinevezést kapott a Zeneakadémiára. Ez az időszak azonban súlyos érzelmi válságokat is tartogatott Bartók számára. Világnézete, hite megrendült, és rádöbbsent magányosságára, társtalanságára, mint alkotó és mint ember. Ekkor lobbant szenvedélyes szerelemre **Geyer Stefi**, a fiatal, tehetséges hegedűművészről, aki azonban nem viszonzta érzelmeit. Az ő számára írta a *Hegedűversenyt* (op. poszt.), amit csak a szerző halála után mutattak be 1958-ban Geyer Stefi emlékére. Az e kapcsolathoz fűződő érzésvilág és zenei motívumok több későbbi Bartók-műben is föllelhetők.

Végül 1909-ben megnősült, tanítványát, **Ziegler Márta**t vette feleségül. 1910-ben fiuk született: Béla.

Ebben az időben leginkább zongoraműveket alkotott, ekkor keletkezett *Gyermekeknek* című sorozata, a 14 bagatell, a *Két román tánc* és más zongoradarabok, melyek közül *Magyar képek* címmel zenekari feldolgozást is készített Bartók.

Az 1910-es évek legjelentősebb alkotásai a zeneszerző színpadi művei: *A kékszakállú herceg vára* (1911), *A fából faragott királyfi* (1916), *A csodálatos mandarin* (1919). Mindhárom lírai mű középpontjában a férfi-nő ellentét, a szerepköreik megoldhatatlannak tűnő, tragikus konfliktusai állnak. Nemcsak Bartóknak, a kapcsolatteremtésben nehézségekbe ütköző férfinak volt kínzó gondja e problematika, a századforduló közgondolkodásában is központi helyet foglalt el ez a téma. Freud pszichoanalitikus szemlélete nyomán az erotikus kérdéseknek az emberi lét centrumába emelése, az irodalomban és más művészeti ágakban is divatossá tette az emberi kapcsolatok elemzését, a konfliktusok feldolgozását.

■ Küzdelmes évek

A *kékszakállú herceg vára* című egyfelvonásos operáját Bartók a Lipótvárosi Kaszinó operapályázatára

nyújtotta be *Balázs Béla* szövegkönyve alapján 1911-ben. E kétszereplős mű szimbolikus, balladaszerű, középkori és még korábban is létező kékszakáll-mondaváltozatokra épül. Balázs a mű bevezetőjében az emberi lélekben jelöli meg a dráma színterét. Az opera felépítése ennek megfelelően előjátékra és hét jelenetre tagolódik. Nincs hagyományos cselekménye. A történet egyetlen megszakítatlan párbeszédből bontakozik ki. A kékszakállú herceg vára a **férfilélek jelképe**, a hét ajtó a lélek egy-egy része, tulajdonsága, élete egy-egy darabja. Judit, a jelképes Nő, meg akarja ismerni szerelmét, fel akarja deríteni szomorú lelkét, mind mélyebben be akar hatolni a titkaiba. Az első öt ajtó titkai kitáruznak, a két utolsó ajtó mögött rejlő titoktól azonban óvja, tiltja őt a férfi. Judit azonban nem tágit. Kíváncsiságára, követelésére feltárul a hatodik, a Könnyek Tava, majd a hetedik ajtó is, a Kékszakállú hajdani szerelmeit befogadó utolsó terem ajtaja. E két utolsó titok azt jelképezi, hogy az életünkben egyedül elsírt könnyeket, a lelkünk mélyére zárt emlékeket nem oszthatjuk meg senkivel. Mivel kíváncsiságával, féltékenységével a Nő eljátszotta a boldogság lehetőségét, belőle is csak egy megálmódott szerelem emléke lehet. Így Judit csak az emlékek csarnokába léphet be. A csüggedt, kiábrándult férfi őt is ide kíséri a zenemű végén.

A **bírálbizottság** Bartók operáját **elutasította**, játszhatatlannak ítélte. A szerző később Kodály tanácsára átdolgozta a partitúrát, de a premierre csak 1918. május 24-én került sor, miután az előző évben sikerrel bemutatták a szintén Balázs Béla szövegére komponált táncjátékát, A fából faragott királyfit.

Az opera kudarca, valamint a Kodály Zoltánnal és néhány fiatal zenésszel együtt alakított **Új Magyar Zeneegyesület** működésének sikertelensége visszavonulásra, mintegy önkéntes száműzetésre készítette Bartókot. Családjával kiköltözött Budapestről, az akkor még üdülőhelyszerű Rákoskeresztúrra. Az Új Magyar Zeneegyesület célja egyébként egy önálló hangversenyzenekar szervezése és új zeneművek igényes előadása volt. Próbálkozásaik eredménytelenek maradtak.

Az 1912–13-as években Bartók a tanári tevékenység mellett szinte csak a **folklórnak, a gyűjtőmunkának szentelte idejét**. Bihar megyében, Erdélyben, a Felvidéken, Romániában, majd Észak-Afrikában gyűjtött, ósrokon-zene kutatására készült Oroszországba. A gyűjtött anyag feldolgozása, összehasonlító elemzése töltötte ki a zeneszerzői pályán jelentkező átmeneti űrt.

Balázs Béla táncjátékszövege rendkívüli inspirációként hathatott rá, s visszatérítette az alkotói munkához. A fából faragott királyfi mellett ebben az időben keletkezett a *Zongoraszvit* op. 14., az *Ady-dalok*, az *Öt dal*, a *II. Vonósnyégyes*.

A **fából faragott királyfi** komponálásának indítékáról így nyilatkozott Bartók: „Első operámat annyira szerettem, hogy ... rögtön arra gondoltam, hogy a balett látványosságával, színes, gazdag, változatos történéseivel lehetővé fogja tenni, hogy a két művem egy estén kerüljön színre...” A balett legfőbb belső motívuma azonban az lehetett, hogy az operában fölvetett témát tovább folytathatta, újra földolgozhatta. Itt ismét a férfi és a nő ellentétéről van szó, de az opera kilátástalan, pesszimista kicsengésével szemben ebben a műben a társtalanság feloldódása meseszerűen vigasztaló.

A mesekeret, a szereplők, a természeti helyszín – az erdő, a patak –, a **népmese szimbólumai**: a próbára tevés, a megkísértés – mind jelzik, hogy a **férfi-nő ellentétet** a szerző már nem fogja fel abszolút kilátástalannak. Sőt, a remény hangja csendül fel a hajnal, az ébredés zenéjében, a királykisasszony megjelenésében. A királyfi megpillantja és azonnal belésszeret, a közelébe szeretne jutni. Ám az erdő, a patak útját állja, mire ő fabábot farag, mely megszólalásig hasonlít rá. A királykisasszonynak megtetszik a bábu, és csak azzal törődik. A báb meglevenedik, eltáncol a lánnyal, s a királyfi magára marad. A bánatos szerelme a természet öleli magához. Vigasztalja s az erdő királyával teszi. Ám hamarosan visszatér a királykisasszony, mert a bábu rugója lejárt, s így az már csak megunt játékszer. Menne a királyfihoz, de az elfordul tőle, s az erdő fái is elébe állnak. Akkor fájdalmában megtörve a lány eldobja a koronáját és a palástját, szép haját levágja. A királyfi ezt látva magához emeli, s együtt indulnak el. Az erdő királyának társa, a természet tündére elcsendesedik a virágok, vizek, fák birodalmában. A táncjátékban a **királykisasszony** azt a nőtípust jeleníti meg, akinek az élet játék, szórakozás csupán, aki nem lát túl a külsőségeken, a felszínes csillogáson. A **férfi** a teljes ember, a művész, akinek alkotása nagyobb vonzerőt gyakorol a másik nemre, mint ő maga.

A mű végkicsengése, megoldása a **nő megtisztulásának, felemelkedésének lehetősége** – bár meseszerű, nosztalgikus – mégis új, optimista szemléletre vall Bartók életfelfogásában.

Amikor 1918-ban sikerrel bemutatták mind a két színpadi művét, ösztönzőleg hatott az alkotóra: új téma feldolgozására inspirálta.

■ Az elmagányosodás felé

Lengyel Menyhért szövegére A **csodálatos mandarin** zenéjét már 1917 óta érlelte magában a szerző. 1919 májusára készült el a mű, amelynek később zenekari szvit változatát is elkészítette. Ám a zenét és a témaválasztást is elutasította az akkori zenei ízlésvilág és a közönség. 1926-ban Kölnben botrányos körülmények között mutatták be a darabot, majd be is tiltották. Magyarországon 1945 előtt egyáltalán nem, majd meghamisítva adták elő. Végül 1955–56-ban Szabolcsi Bence által sikerült megértetni és diadalra vinni ezt az egyfelvonásos művet.

A pantomim **cselekménye** ismert. Három csavargó egy szép fiatal leányt arra kényszerít, hogy csábítson fel férfiakat az apacstanyára, ahol aztán kirabolják őket. Az első egy szegény öreg gavallér, a második egy ifjú álmodozó diák, a harmadik a gazdag kínai, a Mandarin. Ő szerelemre lobban a leány iránt, de az eleinte irtózik tőle. Az apacsok kifosztják, háromféle módon próbálják megölni, de ő mindig életre kel. Amikor szerelme beteljesedést nyer, csak akkor tudja legyűrni a halál.

A történet üzenete többszörösen jelképes. Bartók itt már **végképp leszámolt a romantikával**. A nagyvárosi élet taszítja, annak erkölcstelenségét, züllöttségét, gonoszságát jeleníti meg a csavargókban. A leányból még nem vészett ki a jobbik, igazi énje, felébred benne a lélek. A férfi szövetségesévé válik, megszabadítja őt a szenvedéstől. Ezúttal Bartók a korábbi férfi és nő konfliktus

problémáját a nemek örök egymásra utaltságával, az élet-erő és az érzelem összetartozásával váltja és oldja fel. Itt nem a férfi és a nő, hanem az **emberség és az embertelenség** áll egymással szemben. Az érzelmeket, az emberi méltóságot meggyalázó, elidegenedett világ és az ezt elfogadni képtelen emberi jellem, az ebből kimagasló személyiség feszül egymásnak e történetben. Az **ember** ebben a világban végtelenül **magányos, izolált**, idegen, de csak **úgy őrizheti meg nagyságát, ha elkülönül, eltávolodik** a rontó, pusztító, durván közönséges hatásoktól. Eközben mélységesen szenved egyedül, de nincs megaluvás, mert nincs más megoldás. A zeneszerző életérzését is kifejezte akkor ez a műve, s ha valakire, akkor Bartókra igazán illettek Ady sorai:

„Vagyok, mint minden ember: fenség,
Észak-fok, titok, idegenség.
... De jaj, nem tudok így maradni,
Szeretném magam megmutatni...
... Szeretném, hogyha szeretnének,
S lennék valakié...”

■ Kitárul a világ

Bartók mint alkotóművész és mint ember is egyedül, szövetségesek nélkül érezte magát ezekben az években. Az 1920-as évektől azonban javult műveinek, fellépéseinek visszhangja Nyugat-Európában, Angliában, Franciaországban **érdeklődést keltett zenéje**. 1922-től rendszeresen koncertezett külföldön. Elismeréssel, tisztelettel övezték az új zene alkotóinak és támogatóinak körei. A siker növelte munkakedvét. Népzenei gyűjteményeit nagyszabású tanulmányokban foglalta össze. A magyar népdalról írt monográfiáját 1921-ben zárta le. Román és szlovák gyűjtéseit is rendezte.

1923-ban felbontotta első házasságát, majd feleségül vette tanítványát, **Pásztor Dittát**. 1924-ben ebből a házasságból is fia született, Péter.

1923-ban Pest és Buda egyesítésének 50. évfordulójára komponálta **Táncszvit** című zenekari művét, amit Dohnányi Ernő erre az alkalomra készült Ünnepi nyitányával és Kodály Zoltán: Psalmus Hungaricusával együtt mutattak be. Az 1920-as években Prágában, Itáliában, Németországban, Hollandiában, Svájcban, Angliában, Párizsban **hangversenyzett**, 1928-ban Amerikában, 1929-ben a Szovjetunióban is vendégül látták. Ebben az évtizedben főként **zongoraműveket, vonósnégyeseket, kórusra népdalfeldolgozásokat írt**. Ekkor érlelődött benne egy többrészes kantátaciklus, melyből 1930-ban egy rész készült el román kolin-daszövegre: a *Cantata profana*.

Ez a kor a világgazdasági válság és a nemzeti szocializmus eszméi terjedésének az időszaka. Bartókot korábban is vádolták nemzetietlenséggel, hazafiatlansággal szlovák, román és más népek zenéjének gyűjtése, feldolgozása miatt. Épp ezért ekkor fogalmazta meg **emberi, művészi hitvallását** egy levelében: „... magyar zeneszerzőnek tartom magamat. ... Az én igazi vezéreszmém... amióta csak mint zeneszerző magára találtam, a népek testvérré válásának eszméje... minden háborúság és minden viszály ellenére... ezért nem vonom ki magam semmiféle hatás alól, eredjen az szlovák, román, arab vagy bármiféle más forrásból. Csak tiszta, friss és egészséges legyen az a forrás!”

Bartók eredetileg három vagy négy részből álló kantátasorozatot tervezett, feltehetően a román mellett a szlovák, magyar és egy összegző változattal. A **szarvas- és vadászatlegenda** több nép ősi szövegkincsében fellelhető, jól ismerjük a magyar csodaszarvas legendát. A román változat kilenc fiútestvéréről szól, akik addig vadásztak a rejtetben, míg maguk is szarvasokká váltak. A magyar és a román monda is a régi közösségtől való elszakadással zárul. E román legenda fiai a jelképes Hídon átlépve az idegenség birodalmába érkeznek, ahonnan már nincs visszatérés. Bartóknak e műve önmagában, befejezetlenül is a természet, az egyszerű nép iránti nosztalgiájáról, szeretetéről, panteista hitéről vall. A köznapiság, a megalkuvás jelmezeit levetve hív, hogy kövessük a szabadság csodaszarvasát a Hídig, ahol a csoda, az átváltozás megtörténik. Ha magányosak is, de szabadok, a természettel összhangban, azzal azonosak leszünk, de ehhez le kell vetnünk a mesterkéeltség, a szolgalelkűség megnyomorító öltözeteit.

■ A régen várt sikerek

Bartók az 1930-as években a kortárs zeneművészet világában már számottevő **nemzetközi tekintélynek** örvendett. Különböző bizottságokba választották, tisztségekkel bízták meg, kongresszusokra hívták meg, előadások megtartására kérték fel. Ebben az időszakban szinte csak megrendelésre dolgozott. Itthon is a békülékenységre, az elismerésre váltotta fel a korábbi elutasító, értetlenkedő álláspontokat. 1936-ban a **Tudományos Akadémia tagjává** választották, székfoglalóját Liszt Ferenc életművéről tartotta. Kodállyal együttműködve a **magyar népzenei anyag rendezésére**, feldolgozására kapott megbízást. Közben Kairóban az arab zenei kongresszusra vett részt, Törökországban tartott előadást, gyűjtéseket végzett, hangversenyzett a harmincas évek derekán. E korszak jelentős zenekari és kamaraművei: *Zene húros hangszerekre, ütőkre és cselesztára* (1936), *Kontrasztok* (1938), *Divertimento* (1939). Több gyermek-, női és férfikari művet is komponált ebben az évtizedben.

■ Emigrációban

A háború kitörése után, 1938-tól az emigráció gondolata foglalkoztatta. Úgy érezte, hogy ha itthon marad, ez azonosulást jelent a kialakuló elfogadhatatlan állapotokkal. Csak 1940 őszén hagyta el Magyarországot feleségével, miután 1939 decemberében szeretett édesanyja meghalt. Két fia, a már családos Béla és a még középiskolás Péter itthon maradtak. Péter fiuk csak két év múlva, nagy nehézségek közepette utazott utánuk Amerikába. Az Amerikában töltött öt esztendő azonban nem megkönnyebbülést, hanem sok **küzdelmet, megpróbáltatást hozott**. Az emberi, művészi-szakmai alkalmazkodás rendkívüli erőpróbát jelentett a már hatvanéves Bartóknak, megélhetési gondok sújtották. New York, az óriás város taszította, rémítette a zeneszerzőt. Olykor feleségével közösen hangversenyeztek, de kevés és igen gyenge szereplési lehetőségeket kaptak. 1941-től a **Columbia Egyetemen** délszláv zene lejegyzését végezte, s ekkor az egyetem díszdoktorává avatta. A korábbi nélkülözések, megpróbáltatások, az alkalmazkodás nehézségei aláás-

ták az egészségét, 1942-től jelentkeztek súlyos betegsége, a leukémia tünetei.

Ezután már lassan javulni kezdtek a körülményei. A bostoni **Harvard Egyetem** kérte fel nyolc előadásra, felkereste a világhírű hegedűművész, **Yehudi Menuhin**, több művét műsorra tűzték neves előadók.

1943 elején állapota kritikusra fordult, és ettől kezdve az Amerikai Zeneszerző Egyesület (ASCAP) haláláig vállalta az orvosi kezelések és pihenőkúrák költségeit.

Bartók **élete utolsó két évében** még három csodálatos művet alkotott: a *Concerto* című zenekari művét (1943), Y. Menuhin számára a hegedű *Szólószonátát* (1944), valamint a *III. Zongoraversenyt* 1945-ben. Ennek utolsó ütemeit és egy tervezett Brácsahangversenyt már nem tudta befejezni.

Az alkotómunkát és egészségének átmeneti javulását az tette lehetővé, hogy ismét természet közelbe kerülhetett. Az ASCAP költségén Saranac Lake és Asheville üdülőhelyeken pihenhetett és tölthetett el megújuló alkotóerőben termékeny hónapokat.

A *Concerto* című zenekari mű öt tételének változatosságából itt most csak a szerző megrendítő, mély hazaszeretetét, honvágyát kifejező **Elégia** címűt emelném ki. Maga Bartók is **gyászos siratóéneknek** nevezte, melyben felismerhetően zokogást imitál a zenekar a tétel tőpontján. Majd a következő részben felhangzik a forró szerelmi vallomás: belefoglalva a műbe Vincze Zsigmond egy ismert operettmelódiját: „Szép vagy, gyönyörű vagy Magyarország”. Bár a hazatérés lehetősége távolinak látszik, a háború befejezésekor írja: „... szeretnék hazamenni, de végleg”. A **III. Zongoraversenyben** Bartók természetességéről, föléledő hitéről tesz tanúbizonyságot. Feleségének komponálta a gyönyörű erdőszongást, reggeli fényt, madárdalt, patakperti idillt, vidám gyermeki játékoságot megszólaltató versenyművét. A második tétel – *Adagio religioso* – ima, himnusz, **búcsú, de remény is egyszerre**, míg a befejező tétel néptáncoktól ihletett rondótánc, így lebeg boldog dallal az ajkán a mű végén alkotója az öröklét felé. A zongoraverseny utolsó 17 ütemét Serly Tibor dolgozta ki, a meglévő alapanyagból előadásra alkalmas partitúrát formált.

1945. szeptember 20-án Bartók egészségi állapota válságosra fordult. Kórházba szállították, ahol szeptember 26-án érte a halál New Yorkban.

1988 júliusában térhetett vissza hazájába. A Tudományos Akadémia előcsarnokában, ravatalánál a *Concerto* hangjai szóltak. Július 7-én lelt végső, örök nyugalomra a nemzet nagy és hűséges fia a Farkasréti temetőben.

■ Irodalom:

- Bartók Péter*: Apám – Editio Musica, Budapest, 2004.
Bónis Ferenc: Bartók Béla élete képekben és dokumentumokban – Zeneműkiadó, Budapest, 1980.
Dobszay László: Magyar zenetörténet, Gondolat, Budapest, 1984.
Króó György: Bartók-kalauz, Zeneműkiadó, Budapest, 1975.
Székelly Júlia: Elindultam szép hazámból, Móra Kiadó, Budapest, 1971.
Tallán Tibor: Bartók Béla, Gondolat, Budapest, 1981.

H. Tóth István

„Én úgy szeretem már Rodostót, hogy soha el nem felejthetem Zágont!”

Irodalomtörténeti tény, hogy a magyar rokokó széppróza legkiválóbb mestere Mikes Kelemen, aki nemcsak jelentős fordítói életművet, vallásos elmélkedéseket, lelkigyakorlatos könyveket, korabeli anekdotagyűjteményt hagyott maga után, hanem a magyar nyelvű levélregény atyja is.

Bizonyára többször hozzuk szóba Mikes Kelemen nevét halálának (Rodostó, 1761. október 2.) 250. évében, 2011-ben, gyakrabban említjük szülőföldjének és kalandokban bővelkedő életútjának az állomáshelyeit, s rendszeresebben idézzük a honvágyát jól tükröző leveleit és a fenti címben idézett, szállóigévé lett ironikus színezetű vallomását.

Gondos anyanyelv-pedagógiai megmunkálással megfigyelésre, szövegértésre, egykori magyar nyelvű olvasmányok értésének a gyakorlására éppúgy felhasználhatjuk a **Mikes Kelemen** fiktív leveleit, amiként a kuruc korról és az azt követő bujdosásról valló szemelvények körébe is beemelhetjük az alább olvasható és más, vonatkozó Mikes-írásműveket is.

■ A meglevenedő történelem

Zágomban született Mikes Kelemen 1690 augusztusában, egy háromszéki református köznemesi család gyermekeként. Az erdélyi havasok, a székely népszokások, a Károly-biblia haláláig elkísérték.

Nevelőapja hatására anyjával együtt katolikus hitre tért. A kolozsvári jezsuita kollégiumban alapozta meg klasszikus, vagyis latin irodalmi műveltségét.

Mindössze 17 éves volt, amikor Rákóczi fejedelem mellé került. A szabadságharc hanyatlásának idején Mikes belső inasként szolgálta a fejedelmet, és követte urát az önként választott száműzetésbe is. Az emigrációban mindvégig Rákóczi közvetlen környezetéhez tartozott, ezért módja volt megismerni azzal a szellemi és kulturális légkörrel, amelyben ura megfordult. Így vele hajózott Franciaországba, ahol bekerült Párizs és a versailles-i udvar mozgalmas életébe. Ezekben az években sajátította el Mikes Kelemen a francia nyelvet és ismerkedett meg a korabeli francia irodalommal, s megállapítható, hogy írói formálódásának ez az időszak a meghatározója.

Amikor Rákóczi III. Ahmet szultán meghívására 1717 őszén Törökországba távozott, Mikes oda is elkísérte a fejedelmet. A hazatérés reménye egyre távolibbnak tűnt számára, különösen azután, hogy a bujdosókat Rodostóba, a Márvány-tenger partján fekvő városba telepítette a Porta, de urát ekkor sem hagyta el.

Még a Gallipoliban való tartózkodásuk idején kezdte írni Mikes Kelemen a híressé vált leveleit **törökországi tartózkodásuk megörökítésére**. A bujdosó élet egyhangúsága közepette a szellemi, irodalmi időtöltés volt egyetlen vigasztalója. Legjobb barátai a könyvek lettek. Miközben rendületlenül róttá leveleit képzeletbeli „nénjének”, ezenközben fordítói munkába is belekezdett.

Atyjaként tisztelt és szeretett urának halála, 1735 után ő lett a fejedelem testamentumának végrehajtója.

III. Károly halálát követően bujdosó társaival együtt kegyelemért fordult Mária Teréziához, de a királynő elutasította a kérést, mondván: **Törökországból nincs visszatérés**. Hazavágyódását megragadó stílusellentéttel érzékeltette egyik levelében: „Én úgy szeretem már Rodostót, hogy soha el nem felejthetem Zágont!”

A II. Rákóczi Ferencsel kibujdosottak közül legutolsónak maradván, hazájától megfosztva, Rodostóban halt meg 1761. október 2-án.

■ Mikes Kelemen levélgyűjteményének sorsa

A bujdosó író fiktív leveleinek gyűjteményét – lényegében egy *fiktív levélregényt* – annak első kiadója keresztelte el *Törökországi leveleknek*. A mű rendkívül értékes **kortörténeti dokumentumnak** tekinthető, egyben a 18. századi magyar nyelvű prózairodalom egyik legkiemelkedőbb **nyelv- és stílusújító** alkotásának nevezhető.

Mikes Kelemen *Leveleskönyve* kéziratának eredeti címfelirata így szól: „Constantinapolyban Groff P... E... irott levelei M... K...”. A szerző a P. E. kezdőbetűk mögé rejtett elképzelt hölgyhöz, a hozzá hasonló korúnak gondolt „édes néné”-hez 207, valódi keltezés-sel ellátott levelet írt 1717 és 1758 között, s ezekben mondta el törökországi tapasztalatait, élményeit, legszemélyesebb gondolatait és érzelmeit. A rejtélyes **címzett** kilétét többször próbálták valóságos személyekkel azonosítani, de minden bizonnyal egy **kitalált nőalakról** van szó Mikes Kelemen úgynevezett *fiktív levélregényében*.

Mikes csevegő hajlamának a *levél* műfaj felelt meg legjobban. Az ebben a korban virágzó, valóságosan elküldött, tehát a *misszilis levél* műfajának széles körű ismerete tette fogékonnyá Mikes Kelemen az irodalmi célzatú levélműfaj iránt. Párizsi tartózkodása idején tanulta meg a levél művészi varázsának titkát: *úgy írni, amint beszélünk, de elérni, hogy az mégis irodalmi igényű legyen.*

Fiktív leveleiben „édes néné”-jét valósággal elárasztotta udvarló szeretettel és meghittséggel, s közben erdélyi hangulatot keresett nála. Ez a nem mindennapi **levelező helyzet** szabta meg az alkotó alaphangját, stílusfantáziáját. A *Leveleskönyvben* keverednek a nyelvi rétegek, összehullámoznak a valós és a fiktív elemek, a bujdosók mindennapjainak történései, ezek mellett feltáruznak a korabeli francia irodalmi alkotásokból vett betétek, anekdoták, fragmentumok.

Csupa nyelvi lelemény, ahogy kifejezi képzelt nénje iránti érzelmeit: „... az én szívemnek minden zsebbe, ráncra, fiókja tele a kedhez való szeretettemmel”.

Mikes Kelemen életrajzírója, Veress Dániel könyvében más értékek mellett ezekről az értékekről olvashatunk: (...) A *Leveleskönyv* a legösszetettebb vallomás és önjelentés. Elhullajtott szavaiból, félbetört mondataiból még azt is tudjuk, hogy a férfi Mikes Kelemen zömök testalkatú, középtemetű, keménykötésű, szívós szervezettű hegyvidéki ember volt. Hízársra hajlamos, hiszen az asztal örömeit sem vetette meg. És levelei olvastán nem nehéz magunk elé idéznünk fel-felderengő mosolyát, pajzánkódó szeme villanását, játékos kedélyét. (...) Veress Dániel ilyennek látta Mikes Kelemen leveleit: (...) Szereti a tömör, így annál költőibb képeket és hasonlatokat. Fecskeként villan fejében a gondolat, ám a gyors szárnycsapások tűnődésekké, elnyújtott tanulságokká, majd hallgatássá lassulnak. Gyakran éppenséggel másra csapja át a szót, s hagyja, hogy ha tetszik, hadd egészítse ki olvasója a gondolatot. (...)

Első leveleinek írásakor Mikes Kelemen aligha gondolta, hogy törökországi bujdosásban éli le életét: (...) Nem azért jöttünk ide, hogy itt sok időt töltsünk, és csak a drinápolyi szép sík mezőn vadásszunk, hanem azért, hogy bujdosásunknak végét szakasszuk. (...)

A honvágy ilyen sorokat íratott vele: (...) Még most is elég biztatást adnak, de mind a füstben megyen és a hazánk felé való meneteliünknek sok szép vigasztalása úgy eloszlik, mint a felhő. (...)

A *Leveleskönyv* utolsó darabját 1758. december 20-án keltezte a levélíró. Ekkor engedélyt kapott arra, hogy leveleket írjon rokonainak. Ez után a levélváltás után abba hagyta fiktív leveleinek írását. A szülőföldje felé forduló Mikes nagy kedvvel vetette bele magát a valódi levélírás gyönyörűségébe.

■ Lapok Mikes Kelemen Leveleskönyvéből

77. LEVÉL (Részlet)

Rodostó, 4. Dec. 1726

(...) Nénekám, két esztendő múlva; mert már két hónapja, hogy innét eltűntem volt. Nem lehet örökké csak

egy helyben ülni – az egészségnek használ a járás, és a restség mellől el kell némelykor szökni. Meg is csalogod magadot, ha azt gondold, hogy nagy mulatságom volt a faluban, ahol voltam szüreten. Legnagyobb gyönyörűségem volt, hogy itt addig nem voltam, és ott baj nélkül tölöttem két hónapot; egy hónapig néztem, mint szűrnek, egy hónapig pedig eleget jártam; mert itt az ősz legszebb része az esztendőnek, a szüret pedig a legszomorúbb része itt a mulatságnak, nem úgy mint nálunk, hogy a sok szedőt, szedőnéit látja az ember, az úri asszonyok, leányok oda kimennek, ebédelnek és mulatják magokat, a bort edesebbé teszik jelen való léteikkel és szedésekkel. Itt pedig len a szőlősgazda megfogad két vagy három embert, azok szedik, és puttonokban a szőlőt hazahordják, és ki-ki a maga házánaál szűr igen nagy csendességgel.

Minthogy a szőlőről vagyon a szó, Constanti-nápoly körül láthatott két olyan vastag szőlőfát, mint egy szilvafa, a szőlőszemek is rajta vannak, olyan nagyok, mint egy szilvaszem. De a nagyságát nem csudáltam úgy, mint azt, hogy némely ágain érett szőlő vagyon, némelyeken a szőlőszem még nem nagyobb az egresnél, más ágakon még akkor kezd virágozni. E szép dolog, hogy egy szőlőfán ilyen háromféle jövést láthatni, és mind így vagyon tavasztól fogvást télíg. Erről talám már írtam volt kédnék, de nem jut eszembe. De arról nem írtam, hogy egy görög püspök házánaál láttam olyan nagy rosmarint* fát, mint egy közönséges fűzfa. Mindezek fel nem találhatnak Zágonban, de ellehetünk nálok nélkül – itt nincsen szilvafa, se fenyőfa. (...)

112. LEVÉL (Részlet)

Rodostó, 8. Apr. 1735.

(...) De ne azt a jó atyánkat sirassuk (...), hanem mi magunkot sirassuk, kik nagy árvaságra jutottunk. Ki se lehet mondani, micsoda nagy sírás és keserűség vagyon itt miközöttünk. (...) Ítéld el, ha lehet, micsoda állapotban írom ezt a levelet. (...)

Úgy tetszik, hogy az utolsó levelemet az elmúlt hónapnak 25-dik napján írtam vala. Azután szegény mind nagy bágyadtságokat érzett, igen keveset, de másként mindent a szokás szerint vitt végben, abban a gyengeségiben is az esztergájában dolgozott első aprilisig. Aznap pedig a hideg idő erősen jött reá, és annál inkább meggyengítette. Másnap jobbacskán volt. Virágvasárnap a gyengeség miatt nem mehetett a templomba, hanem a közel való házból hallgatta a misét. A mise után amely pap odavitte neki a szentelt ágot, térden állva vette el kezéből, mondván, hogy talám több ágot nem fog venni. Hetfűn jobbacskán volt, kedden hasonlóképpen, még a dohánt is megkívánta, és dohányzott. De azt csudálta mindenikünk benne, hogy ő semmit halála órájáig a háznál való rendben el nem mulatott, se meg nem engedte, hogy őérette valamit elmulassanak. Mindennap szokott órában felöltözött, ebédelte, és lefeküött, noha alig volt el, de mégis úgy megtartotta a rendet, mint egészséges ko-

* Rosmarin: kék, illatos virágú, örökzöld cserje.

rában. Szeredán délután nagyobb gyengeségben esett, és csak mindenkor alutt. Egynehányszor kérdeztem, hogy mint vagyon, csak azt felelte: én jól vagyok, semmi fájdalmat nem érzek. Csütörtökön igen közel lévén utolsó végéhez, elnehezédék, és az urat magához vette nagy buzgósággal. Estve a lefekvésnek ideje lévén, kétfelől a karját tartották, de maga ment a hálólázában. A szovát igen nehéz volt már megérteni. Tizenkét óra felé éjszaka mindnyájan mellette voltunk. A pap kérte tőle, ha akarja-e felvenni az utolsó kenetet? Intette szegény, hogy akarja. Annak vége lévén, a pap szép intéseket és vigasztalásokat mondván neki, nem felelhetett reája, noha vetűk észre, hogy eszin van. Azt is láttuk, hogy az intéskor szemeiből könnyhullatások folynak. Végűre szegény, ma három óra után reggel, az Istennek adván lelkét, elaluvék, mivel úgy holt meg, mint egy gyermek. Szűntelen reá néztűnk, de mégiscsak azon vettűk észre általmenetelit, amidűn a szemei felnyiltak. Ő szegény árvaságra hagyta bennűnket ezen az idegen földűn. Itt irtűztató sírás, rívás vagyon közöttűnk. Az Isten vigasztaljon meg minket.

207. LEVÉL

Rodostó, 20. Dec. 1857.

Kedves néném, nemcsak mi, hanem az egész emberi nemzet olyan, mint a halálra ítéltetett rabok, akik nem tudják, mikor viszik ki a halálra. A mi sorsunk éppen olyan! Mennyi urakat, nemes embereket temettűnk már el, kit egy, mit más esztendűben? Ugy annyira, hogy már csak ketten maradtűnk volt Zay úrral. Az Isten azt is kivevé a bujdosásbűl, 22. Octobris. Már most egyedűl maradtam a bujdosók közűl, és nem mondhatom, mint eddig, hogy hadd vigyék ki ezt vagy amazt előre, mert egyedűl maradván, nekem kell kimenni az áldozatra. A Csáky úr halála után Zay urat tette volt a porta a magyarok fejévé, akik ebben az országban vannak a császár protekciójá alatt. Halála után a portára kellett mennem, hogy hírré adjam halálát. A szokás szerűnt engemet tettek básbuggá.** Mert azt jó megtudni, hogy akik ebben az országban az öreg Rákóczival jöttűnk, azok közűl csak én maradtam. Hanem akik most velem vannak, azok újak. Micsodás a világ! Mennyi változáson mentem már által, de az Istennek gondviselése mindenkor velem volt, és vagyon mindnyájűnkkel. Egész predikációt csinálhatnék a siralomnak völgyében lévű változó életűnkűről. Amely változást mindaddig próbáljuk, valamég az örűmnek hegyére nem megyűnk.

Vagyon immár egynehány napja, hogy ide visszaérkeztem. Mit rendel az Úr ezután felűlem? Az ő kezében vagyok. Hanem azt tudom, hogy a pornak porrá kell lenni. És boldog az, aki nem az Úrnak, hanem az Úrban hal meg. Annyi hosszas bujdosásom után kell-é mást kívánnom annál a boldogságnál?

Az első levelemet amidűn a nénémnek írtam, huszonhét esztendűs voltam, eztet pedig hatvankilencedikben

írom. Ebbűl kiveszek tizenhét esztendűt, a többűt a haszontalan bujdosásban töltöttem. A haszontalant nem kellett volna mondanom, mert az Isten rendelésűben nincs haszontalanság, mert ő mindent a maga dicsűségűre rendel. Arra kell tehát vigyáznűnk, hogy mi is arra fordítsuk, és úgy minden irántűnk való rendelése üdvűsségűnkűre válik. Ne kíváñjunk tehát egyebet az Isten akaratjánál. Kérűk az üdvűsséges életet, a jó halált és az üdvűsséget. És azután megszűnűnk a kérésűtűl, mind a bűntűl, mind a bujdosástűl, mind a telhetetlen kíváñságtűl. Amen.

■ Összefoglalásul

A *Törűkországi levelek* egységűt még ma is, szerzőűk 250 éve bekűvetkezett halála után is, írűjuk stílusa, gondolkodásműdja, személyes hangja biztosítja. Mikes Kelemen levelei Kazinczy Ferenc és követűi számára **a magyar nyelv példája lett**.

Ez a különűs irodalmi alkotás, a *Törűkországi levelek* **modern szellemiségű**, szűvesen olvasott **remekmű**, amely megjelent törűk, román, olasz, német s más fordításokban is.

ALAP

PEDAGÓGIAI KÖZPONT

Tevékenység és személyiségfejlűdés 3.

(60 óra - 60 pont)
OKM-3/89/2007

KÖRNYEZETISMERETI JÁTÉKOK elemzése és készítése

A továbbképzés helyszűnei:

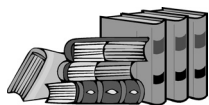
Bp., ALAP Központ, Békéscsaba,
Debrecen, Eger, Gyűngyűs, Hejűbába,
Kaposvár, Kecskemét, Miskolc, Nagykanizsa,
Nyűregyháza, Pécs, Mátészalka, Szeged,
Székesfehérvár, Szekszárd, Szolnok,
Tatabánya, Veszprém, Zalaegerszeg

GYAKORLAT- ez az ALAP!

www.alapkozpont.hu

Tel.: +3630-624-72-73

** *Básbug*: a törűk hivatali rangban elűljárű.

D. Kenedli Eszter

Mesék a gyógyításban és a mindennapokban (1. rész)

Aki akár érdeklődőként, akár vásárlóként figyelemmel fordul a könyvek felé, örömmel tapasztalhatja, hogy az elmúlt évek s napjaink könyvkínálata folyamatosan gyarapszik, hogy a KÖNYV, a könyvkultúra él és virágzik, a kiadók pedig mind gazdagabb tartalmú, igényesebb küllemű kiadványokkal ajándékozzák meg a könyv „szerelmeseit”.

Bár hosszú ideje hallunk a könyvkultúra mára visszafordíthatatlan válságáról, a digitális kultúra mögötti másodrendűvé válásáról, a könyvnek az ismeret- és tudásszerzésben, a művelődésben betöltött kiüntetett szerepe nemhogy csökkenne, hanem – évszázados kultúrahordozóként – felfrissülve és megújulva foglalja el napjainkban is méltó helyét.

A megújult TANÍTÓ e lapszámában **KÖNYVSÁROK** címmel új, állandó sorozatot bocsátunk útjára, s ajánljuk olvasóinknak. Olyan könyveket, kiadványokat mutatunk be, melyek tartalma, avagy a már közismert tartalmak témamegközelítése révén nyújtanak újat, frissítik a már megszerzett ismereteket. De olyanokra is gondolunk, melyek szellemi-szakmai elődeink, pedagógia tudományunk nagyjai által kimunkált nevelésméleti és gyakorlati, módszertani munkásságára vetítenek fényt – éppen a szakmai kontinuitás erősítése érdekében.

E sorozatban elsőként **Boldizsár Ildikó Meseterápia – Mesék a gyógyításban és a mindennapokban** (Magvető Kiadó, 2010) című könyvét ajánljuk olvasóink szíves figyelmébe.

■ A könyv újszerűsége

A mű címét olvasva, okkal merülhet fel bennünk a kérdés: vajon miféle új ismeretekkel szolgálhat egy olyan munka, melynek témája közismert? Eredetét tekintve évezredekre és -századokra visszatekintő irodalmi műfaj, melynek darabjain, típusain milliók nevelkedtek s milliók tanultak, vagy éppen okultak a bennük foglalt rejtett tanulságokon. Ha azonban csak a magyar nyelv szókincsére, szűkebben a szó- és fogalomkincsére tekintünk, arról győződhetünk meg, hogy a mese szónak – 1907-ben – már 26 szinonimája volt ismeretes.*

A most bemutatandó – nagy ívű, iskolateremtő – munka alapvetéseiben, ugyanakkor tartalmi újszerűségében, a mese szerepének ősi és mai terápiás értelmezésében és értékében, elsősorban a **mesék nyújtotta**

személyiséggyógyító és -segítő funkciójának középontba állításával ad útmutatást, nyújt eligazítást.

A mű nagy tartalmi egységeiben a szerző az elmélet: a mesekutatás eredményeit ismertetve, valamint a gyakorlat: a mindennapokban érvényesíthető megvalósulás és megvalósíthatóság szempontjait egybekapcsolva mutatja fel a mese, a meseterápia többoldalú és adottságú funkcionális lehetőségeit.

■ A mesék világa – mesékkal kapcsolatos tévhitek

A meséknek az ősi kultúrákban, a mindennapok során, hosszú évszázadokon keresztül kiemelkedő jelentőséget tulajdonítottak az adott kor emberei. A mesék nem hiányozhattak abból az egyetemleges tudásanyagból, mesekincsből, mely **öröklődött nemzedékről nemzedékre**, s melyet minden ifjú embernek át kellett vennie elődeitől, ugyanakkor a mesemondók is féltve ügyeltek arra, hogy mikorra életük végéhez érnek, minden rájuk bízott mesét továbbadjanak.

Vajon mi tarthatta életben e történeteket, mi az oka annak, hogy az emberiség ily nagy becsben tartotta a meséket?

Az ok mára bizonyossá vált: a történetekbe, mesékbe ágyazott összetett és egységes tudásanyag volt az, amely **hagyományőrző erővel bírt**, s amelynek továbbadása még akkor is kötelező maradt, amikor a mesékbe kódolt tudás komplexitásának megértése az egymást követő nemzedékek számára mind nehezebbé vált. Szerencsére azonban a XIX. század közepétől az utókor rendelkezésére állnak azok – a maguk korában lejegyzett – gyűjtemények, melyek mind a mesék, mind az akkor éltek mentális állapotát hűen adják vissza. Fontos üzenete van annak a ténynek, hogy az áthagyományozódás folyamatában csak az a mese élt és élhetett tovább, melyet a mesehallgatók igaznak tartottak és el is fogadtak.

A meseirodalommal kapcsolatosan azonban sajnos szárnyra keltek magukat erőteljesen tartó **tévhitek** is, melyek megnehezítik azt, hogy a mesékre komolysággal, sőt, tisztelettel tekintsünk, s ne „mesebeszednek”, „fantáziatermeknek” vagy éppen „minden valóságot nélkülöző irodalmi műfajnak” (Boldizsár Ildikó, 2010) tekintsük.

* Póra Ferenc: A magyar rokon értelmű szók és szólások kézikönyve – Tartalmaz harmincezer szinonim szót és szólást nyolcszáz logikai csoportban. Gondolat, Budapest, 1991 (A kötet az 1907-es A magyar rokonértelmű szók és szólások kézikönyve című kiadás alapján készült).

Éjtsünk szót e tévhitekről, hiszen meglétükkel – a mesék megismerésekor – tévútra vezethetnek, egy-egy mese tartalmi üzenetének megértését is megakadályozhatják.

- Az egyik tévhit szerint **a mesék kizárólag a gyermekekhez szólnak**, pedig a mesét mondók, egészen a XIX. század végéig, elsősorban a felnőtt közönségnek meséltek. Ez tehát azt üzeni, hogy a mesék – megjelenésüktől – a közismertebb szórakoztató feladatuk mellett, de leginkább azzal egybeforrvva, valójában az ismeretek, a tudás felhalmozódásának és továbbadásának eszközei voltak, s ez a funkció nem pusztán a mindennapokban való eligazodást szolgálta, de hozzásegítette az embereket ahhoz, hogy szellemi lényként is átgondolhassák önmagukat, életüket.

- Egy másik tévhit szerint **a mesék csak vágyteljesítő történetek**, melyek a paraszti társadalmak szegény embereinek vágyait fogalmazzák meg. Ez történelmi aspektusból is tévhit, hiszen a mese, mely az archaikus társadalomban keletkezett, régebbi keletű, mint a paraszti társadalmak.

- A harmadik tévhit szerint a meséknek **semmi köztük sincs a valósághoz**, pusztán kitalált történetek, s az egyes mesetípusokban fellelhető csodás elemek a fantázia szüleményei. Boldizsár Ildikó megállapítása szerint azonban „a mese épp azért tud óriási mozgásokat és változásokat előidézni a pszichében, mert a valóságot elbeszélő történeteknek mindig is mágikus funkciójuk volt: a hősök mintegy utánpótlásra készítik a mese hallgatóját, és ez azt is jelentheti, hogy bizonyos megkövesedett formák, elzáródott érzelmi csatornák élővé, élettélivé válnak benne.” (Im. 15. o.)

- A negyedik tévhit nem kevesebbet állít, mint azt, hogy **a mesékben minden a helyén van, mindig rend van, minden szép és jó**. A mese azonban – típusától függetlenül – olyan történet, melyben – ha rend van – nem magától van rend; abban nem jár semmi sem „ingyen”, mindenért meg kell küzdeni, dolgozni; azaz: ami jó vagy éppen szép, nem magától az. A mesehős éppen azért jár be egy utat, mert az a feladata, hogy a rosszat jóvá, a rútat széppé tegye.

- Az ötödik tévhit azt sugallja, hogy valamennyi **mesé az illúziók világa**, másként szólva: kizárólag olyasmiről történik benne, amely hamis valóságérzékelésen alapszik, ebből következően: **megvalósíthatatlan**. E felfogás többszörösen is téves. Részint: a mese nem használja a „megvalósíthatatlan” fogalmát, részint: az ember, az emberiség olyan képességeit őrzi és hagyományozza, melyek számára ismeretlen a lehetetlen. Ha ugyanis egy mesehős el akar valamit érni, megkeresi és meg is találja a hozzávezető utat, a hozzáillő formát, sőt, a célja eléréséhez szükséges segítőket, segítőt is.

„A lehetséges erői ugyanis nem rajta kívül, hanem benne vannak. Ez az általam kidolgozott Metamorphoses Meseterápiás Módszer lényege: az archaikus mesék segítségével elvezetni az embert odáig, hogy felismerje és megvalósítsa mindazt, amire vágyik, amit kíváncsúnak tart, és működővé tegye maga körül azt, ami nem működik, de szeretné működőképesé tenni. Ez lehet egy aktuális élethelyzet (például párkapcsolat, szülőről való leválás) vagy valamilyen testi és lelki egyensúlyvesztés, működési zavar. A mese önmagunk képességeit illetően a határtalan lehetőségek birodalmába vezet el bennünket” – vallja a szerző.

A meseterápia alapja az a felismerés, mely szerint nincs olyan élethelyzet, melynek ne volna adekvát mesebeli párja. A módszer **kulcsfogalma** a **terápia** (gör., therapeia = segítség, kísérés, gyógyítás, fejlesztés, baráti nyomon követés). A meseterápia voltaképpen a biblioterápia, azaz **a művészetterápia egyik ága**, vagyis: „válogatott olvasmányanyag terápiai eszközként való felhasználása a gyógyászatban és a pszichiátriában”. (Webster Szótár) „Tágabb értelemben a biblioterápia a személyes problémák megoldásának segítségét jelenti irányított olvasással”. (Boldizsár I., 2010) **A módszernek**, a klinikai és a fejlesztő biblioterápiának a világban **két módja ismert**. Az egyik, amelyik Amerikában terjedt el, a biblioterápia aktív változata, melynek során a **terápia alapját műalkotások létrehozása**, tehát maga az alkotás folyamata képezi. Európában pedig e terápiai mód úgynevezett receptív (befogadó) változata honosodott meg és terjedt el, melynek lényege, hogy **a terápia befogadói élménnyel kezdődik, melyet feldolgozó beszélgetés követ**. E fejezetben a szerző részletesen kifejti a Metamorphoses Meseterápiás Módszer lényegét, bemutatja a magyar népmesék világ-szemléletét, valamint szól a meséről mint beavatásról is.

■ A meseterápia gyakorlata: egyéni és csoportos meseterápia

A könyv második fejezete a meseterápiás módszer gyakorlatát mutatja be, voltaképpen egy folyamatot: a **terápia** elkezdésétől a **terápia** befejezéséig, zárásáig. E részben **10 terápiai szituációt, 10 élethelyzet feltárását**, konfliktusainak megoldását követhetjük nyomon. Egy élethelyzet – egy mese. Szimbólumok megértésén, még megválaszolatlan kérdések megválaszolásán keresztül, titkos derengések és homályos érzések sokaságának megfejtésén át vezet az egyén útja, azt remélve, hogy ha megérti, mi vonzotta oly erősen az adott, a választott meséhez, akkor többet fedez fel, többet tud majd önmagáról és a világról.

A meseterápiának azonban kiemelt **szerepe lehet az egészséges felnőttek életében is**. E módszer ugyanis nemcsak a harmonikus életműködésükből bármi okból kibillent felnőttek esetében alkalmazható eredményesen, hanem **az önismereti munkában is**. Az évek folyamán számtalan olyan intenzív mesecsoporttal dolgozott a szerző, ahol nem terápiai igényből és célból érkező résztvevők saját meséjük segítségével ismerhették, tapasztalhatták meg egy-egy mese tükröző jellegét, és kaphattak **segítő útmutatást** további életfeladataik folytatásához, elvégzéséhez.

■ Esettanulmányok

A meseterápiai gyakorlatok bemutatását három eset-tanulmány részletes elemzése követi három sors, három mese párhuzamában:

- **A nő, aki odaadta mindenét** – H. C. Andersen: *A kis hableány*

- **Találkozás az Ősasszonnyal, Baba Jagával** – avagy hogyan lett *Hóféhérből Világszép Vaszilisa*

- **A tiszta tudat meséje** – a perfekcionista üzletember útja *A csillagszemű juhászig*.

(Folytatjuk.)

A tanulás előkészítése, alapozása

1. osztályban (2.)

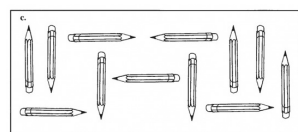
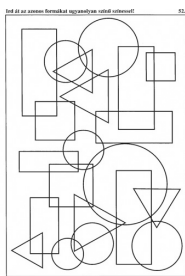
Fejlesztési lehetőségek a tanítási órán

Ma már a legtöbb tankönyv (tantárgyaktól függetlenül) tartalmaz különféle fejlesztéseket szolgáló feladatokat. A legtöbb gyakorlat a vizuális fejlesztést segíti, az azonosságok és különbözőségek felismertetését támogatja. Ilyenek a Keresd az ugyanolyat! Kösd össze a párjával! Mi nem illik a sorba? típusú feladatok. Ezek mellett azonban másféle gyakorlatokat is használhatunk a vizuális észlelés fejlesztésére.

I. Néhány példa az észlelés célirányos fejlesztéséhez

Alak-háttér gyakorlatok a „lényeg” felismerésének segítésére, melyben egymásra rajzolt, vagy az ábrákra rárajzolt vonalak között kell felismerniük a tanulóknak a tanító által meghatározottakat.

Pedagógiai cél: betű felismerése más betűk között, a szóban; szó felismerése más szavak között és a mondatban; mondat felismerése szövegben.

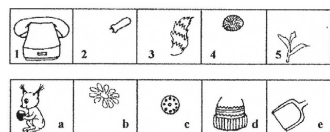

A téri tájékozódás képességének fejlesztése: a térbeli helyzetek és irányok felismerésére irányul, a tájékozódásra a térben és síkban (ezt szolgálják az olvasókönyvek iránygyakorlatai is).

Pedagógiai cél: d-b, u-n, t-f, 6-9 stb. betűk, számok felismerése, lát-tál, pék-kép típusú szavak, 36-63 típusú számok helyes olvasása, eligazodás a tankönyvek és a füzetek lapjain.

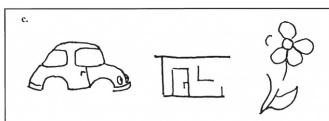
A részek és az egész kapcsolatának megfigyelése: az összetartozó részek felismerése, kapcsolatuk tanulmányozása.

Pedagógiai cél: szótagokból szóalkotás, a szójelentés értelmezése. Összetartozó szavakból mondatalkotás, mondatokból mondatfűzés, szövegalkotás, ezek értelmezése, a megértés bizonyítása, ok-okozati összefüggések felismerése.

A gestaltlítás fejlesztése: az egész felfogása a bizonyos hiányzó részek ellenére.

Pedagógiai cél: segíti a lényeg megragadását, a következtetéseket, a hiányos mondatok eseté-

ben az odaillő résszel való kiegészítést. Segít felismerni a szövegben le nem írt, de a tartalom szerint benne rejlő üzenetek felismerését.

Sorritmus: a sorrendiség észlelésére és a balról jobbra haladási irány gyakorlására.

Pedagógiai cél: a betűk sorának pontos észlelése a szóban (betűcsere, betűkihagyás elkerülése), a számok sorrendjének figyelembevétele (sorozatok, helyi érték!), ismétlődések felismerése. A szavak helyének felismerése a mondatban. A mondatok egymásutániségének felismerése a szövegben.

(Forrás: NEBULÓ 1)

2. Komplex fejlesztési lehetőségek képolvasással

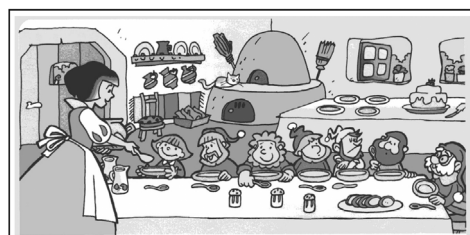
Szinte minden tantárgy tanítása közben sort keríthetünk képek spontán és célirányos megfigyelésére, a látottak megbeszélésére.

Pedagógiai cél: a képek, képsorok tananyaghoz kötődő tartalmuk kibontásán túl sokrétű értelmi és nyelvi fejlesztést szolgálhatnak. Például: érzékelés, észlelés, lényegkiemelés, rendezés, kiegészítés, képzelet, kreativitás; szókincsfejlesztés, mondatalkotás, szövegalkotás, kérdés, válaszadás, párbeszéd gyakorlása.

A képolvasás – a kép jellegéből adódóan – lehet alak-háttér gyakorlat

Lásd például Nagy-Baló András: Színes matematika-tankönyv 1. osztály, 1. kötet, 6. oldal 1. feladatát.

Itt az adott kép az a háttér, amelyben a tanító utasítása szerint fel kell ismerni, amiből ki kell

emelni meghatározott elemeket: forma, méret, szín, téri helyzet, téri viszony szerint.

Azonosságok és különbségek felismerése kép megfigyelésével

- **Szín érzékelése:**

Azonosság: minek van zöld színe a képen? (a 2. törpe ruhája, sapkája, szék, fászládika, kancsó, falipolc, tányér a polcon, bokrok – az ablakon át látható).

Különbség: figyelj meg a zöld színt a képen! Mi ugyanolyan zöld, mi az, ami másfajta zöld? (árnyalati különbségek felismerése, megnevezése).

Hasonlítsd össze a fászládika két oldalát; a falipolc két oldalát; a polcon a kancsót és a tányért! (Beszélgetés a megfigyelésekről.)

- **A forma és a méret észlelése:**

Azonosság: mi hasonlít egy hengerhez a képen? (be-mutatás ceruzával – sőtartó, virágcserep, seprűnyél, cica farka, kancsók, farönkök).

Különbség: miben hasonlítanak egymáshoz a henger alakú tárgyak? Miben különböznek? (szín, méret szerinti különbségek megfogalmaztatása).

Hasonlítsuk össze az asztalon és a polcon lévő kancsót; a sőtartót és a seprűnyelet; a virágcserepet és a fahasábot stb.

- **Téri tájékozódás, irányok és testhelyzetek megfigyelése, viszonyítások**

Merre néznek a törpék? (sorban, egymás után elmondják)

Merre néz a kanál feje? (megnevezik, mint előzőleg)

Mi van a falipolc alatt? (3 korszó)

Mi van a faliszőnyeg fölött? (3 korszó)

Hol van a három korszó helye? (a falipolc alatt, a faliszőnyeg fölött)

Mi van Hófehérke jobb és bal kezében?

(Ezek a kérdések csak irányt mutató példák az adott képhez.)

Fejlesztés tankönyvekben található képsorok felhasználásával

Komplex fejlesztésre igen alkalmasak lehetnek a különböző olvasókönyvekben található, táblázatos megjelenítésű képes oldalak is. Ilyen például Báder Ilona Ábécés olvasókönyvében az 5. oldalon látható ábra.

- **Azonosságok és különbségek felismerése**

Formák: kerestetünk szögletes, gömbölyű, majd henger alakú dolgokat ábrázoló képeket, a gyerekek megnevezik, hogy mit látnak a képen.

Alakfelismerés: a tolltartó, a tábla, a táska, a dominó hasonlóságának felfedezése (szögletes alakúak).

Különbségek keresése a megfigyelt azonos alakú tárgyakon. A különbségek megnevezése (szín, méret, indokoltatás).

- **A részek és az egész viszonyának megtapasztalása**

Mitől táska a táska? A jellegzetes és fontos részletek összegyűjtése (tárolóhely, két csat, fogó, kantár). A részek szerepe a használat során.

Mitől lesz dominó a téglácskából? Mi lehetne még, ha nem dominó lenne? Miért lehetne az?

- **Tájékozódás síkban – sor és oszlop fogalmának szemléltetése**

A rácsban elhelyezkedő kis képek helyének, helyzetének megnevezése: **fűzet:** 4. oszlop, 2. sor, 4. kép.

Megadott pozíciók alapján a megfelelő kis kép kiválasztása, megnevezése: 3. sor, 3. oszlop, 3. kép: **bábu**.

- **Irányok megnevezése, viszonyítások**

Tedd az ujjad a babára! Mondd meg, hogy mi van tőle jobbra, balra, felfelé, lefelé, jobbra fel, jobbra le, balra fel, balra le.

Találós kérdések: Mire gondoltam? A babától jobbra, de két sorral feljebb van?

Ti is találjatok ki ilyen találós kérdéseket és tegyétek fel őket egymásnak!

(Folytatjuk.)

Közoktatási hírek

■ Lénárd-centenárium

Lénárd Ferenc pszichológus professzor születésének 100. évfordulója alkalmából megemlékezést szervez a Magyar Pedagógiai Társaság közösen a pszichológiai és a pedagógiai szakmai és közélet több más tudományos társaságával és intézményével. A **lélektan útjai** és A **problémamegoldó gondolkodás** című alpmű, valamint további több száz munka szerzőjéről, a **variációs tanulás** kidolgozójáról 2011. október 21-én, pénteken emlékeznek meg. 14.00 órakor **emléktáblát** helyeznek el volt lakóházán (II., Pengő u. 5.), ahol otthona adott helyet a Magyar Pszichológiai Társaságnak és a Magyar Pszichológiai Szemle szerkesztőségének a pszichológia tudományának betiltásáig. 15.00 órakor a II. kerületi Marczibányi Téri Művelődési Központban tartanak **emlékkonferenciát**,

amelyen neves előadók méltatják Lénárd Ferenc iskola-teremtő munkásságát, és az Eötvös Kiadó bemutatja a centenárium alkalmából készült **emlékkötetet**.

■ Hazánk múltja, jelene és jövője – gyermekrajzpályázat

2012. január 1-jén lép hatályba Magyarország Alaptörvénye. Ekkor jelenik meg a Magyarország alaptörvénye című reprezentatív album. Ez alkalomból a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium **képzőművészeti pályázatot** hirdet 6–18 éves gyermekek és ifjak számára. A pályázat kiírója olyan alkotásokat vár, melyek a gyermekek és ifjak egyéni, családi, családtörténeti élményeire épülnek, illetve az elképzelt közös jövőről szólnak. Beadási határidő: **2011. november 3.**

Nap mint nap halljuk, hogy az általános iskolából kikerülő gyermekek nem értik, amit olvasnak, a középiskolában gond van a tananyag elsajátításával, aminek oka szintén az érthető olvasás hiánya lehet. Többször feltesszük a kérdést, vajon más országok szövegértési vizsgálatai miért mutatnak jobb eredményeket?

A kérdésre a választ még nem találtuk meg, de talán a hasznos tapasztalatok, a jó gyakorlatok gyűjtésével és felhasználásával előbbre juthatunk. Adamikné Jászó Anna szerint például: „Három ponton egészen biztosan lehet javítani: a kezdeti olvasástanítási módszer megválasztásában, a szövegértő olvasás fejlesztésében és a személyes érdekltség, a motiváció felébresztésében.”*

■ Hol a hiba?

Lelkesen és **tudásra éhesen jönnek a gyerekek az iskolába**, s biztos, hogy ekkor minden gyermek maga szeretné elolvasni, mi van a mesekönyvek lapjaira írva. Vajon ez a lelkesedés miért hagy alább, miért fordul az ellenkező irányba? Gyakran tapasztalt probléma, hogy a 3. osztályos gyerekek, akik már túl vannak az olvasás alapozó szakaszán, az olvasás technikái részének megtanulását, még mindig **nem tudják eszközként használni a megszerzett olvasástudást**. Olyan, mintha egy fal húzódná az olvasás, a betűk szavakká formálása és az értelmük, jelentésük felfogása között. Sajnos, ez a fal megmaradni látszik a későbbiekben is. Az említett külföldi eredmények kapcsán felmerül, vajon ők mit csinálnak másként. Biztos recept ezek ismeretében sem adható, hiszen ahány ország, annyiféle módszer, körülmény, lehetőség, de véleményem szerint a tapasztalatok ismeretében együtt gondolkodva kialakítható olyan lehetséges út, ami eredményeket hozhat. Mert meggyőződésem, hogy nem a gyermekek képességeivel van baj.

■ Mitől lehet eredményesebb az olvasástanítás?

Amit külföldi tapasztalataim alapján biztosan tudok, járva Európa és az USA több iskolájában, jobban belelátva a svéd, holland és amerikai alsó tagozatos oktatás mindennapjaiba (elsőnél évekig szülőként, utóbbinál önkéntes pedagógiai asszisztensként dolgozva egy első

osztályban), hogy **az első három-négy év legfontosabb feladatának az olvasástanítást tekintik. A többi tantárgyat, főleg az első 2 évben szinte csak érintik**, legalábbis a magyar tananyaghoz képest. Természetesen van matematika, természetismeret és készségtárgyak is, de a tananyag mennyisége és mélysége tapasztalataim szerint messze elmarad az itthon megszokottól. Ugyanakkor a későbbi eredményeik ezekből a tantárgyakból mégsem mutatnak lemaradást, sőt! Mert a hangsúly az érthető olvasás elsajátításán van.

Az **olvasásóra** az amerikai iskolában **nem állt meg a 45. perc végén**, hogy utána egy másik tantárgyra kelljen váltani. Voltak délelőttök, amelyek csak az olvasásról szóltak. Szövegfeldolgozások egyénileg, feladatmegoldások előre elkészített varázsdobozokból kivett feladatsopekkel, közös olvasások, csoportfoglalkozások egy **fejlesztőpedagógus** és jelen esetben önkéntes asszisztens bevonásával. Itt láttam azt a módszert is, ami talán segít ledönteni azt a bizonyos falat, mely akadályozza a megértést, viszont megtarthatja a lelkesedést a tevékenység iránt a tanulás nehéz időszakában is, és hatékonyan támogatja az olvasóvá válást.

■ Érdemes kipróbálni!

A módszer jellemzője az egyedi fejlődésre irányuló figyelem; a türelmetlenségnek, a sürgetésnek, az egységesített tanulási tempónak és teljesítménykényszernek nyoma sincs a tanulási folyamat irányításában.

Az amerikai első osztály polcain ott sorakoztak a korosztálynak való, **különböző olvasási szinteknek megfelelő könyvek több példányban is**. A könyveket színjellemekkel látták el a bennük lévő szövegmennyiségnek és minőségnek megfelelően. Az alapszinten leporelló jellegű könyveket használnak, 1-2 mondatos olvasnivalóval és sok képpel. A következő szinteken fokozatosan növekszik a szövegek mennyisége és nehézségi foka. A **gyerekek választhatnak az olvasási szintjüknek megfelelő színnel jelölt polcra**, ez már a betűtanulás után nem sokkal így történik.

Tudjuk jól, hogy a nyelv és a gyerekek eltérő sajátosságaiból adódóan eltérhet az olvasástanítás módszere és tanulási tempója, de **a gyakorlási időszakban** ugyanaz történik: olvasni kell.

A polcra kiválasztott könyvet a gyerekek ott olvassák el, az iskolában, többször is, ha kell, s amikor úgy érzik, hogy már tudják, miről szól a szöveg, odaülhetnek a szá-

* Adamikné Jászó Anna: Az olvasás múltja és jelene. Az olvasás grammatikai, pragmatikai és retorikai megközelítésben, 10. oldal, TREZOR KIADÓ, Budapest, 2006.

mítógéphez. Itt egy program irányításával válaszolnak a kiválasztott könyvhöz tartozó, szövegértést ellenőrző kérdésekre. Ezután a program értékeli a teljesítményüket: százalékban megkapják az eredményt, s a jó feladatmegoldás a dicsérettel együtt bekerül a mappájukba.

Lelkesen és érdeklődve végezték ezeket a feladatokat a gyerekek.

(Zárójelben jegyzem meg, hogy ez a szisztéma nem áll meg az első osztályban, hanem ismétlődik a felsőbb osztályokban is. Ott már a könyvtárba mehetnek a gyerekek az ellenőrző programot lefuttatni, s a rendszer nyilvántartja az eredményeket, s ennek alapján minden hónap végén **Hónap olvasóját választanak**, aki a legeredményesebben, a legtöbbet olvasott abban a hónapban. Ehhez persze a könyvtár szinte összes könyve ellenőrző kérdésekre feldolgozva található a programban. De ilyen messzire ne is menjünk!)

Érdemes megfigyelni, hogy ez az amerikai példa arra is rámutat, hogy nem az olvasás iránti érdeklődés hiányzik a gyerekekből, s talán nem is annyira a könyves környezetű család, bár ez utóbbi nagy előny. Az amerikai gyerekek között is akadtak szép számmal olyanok, ahol a családokban az olvasás szintén nem állt központi helyen a mindennapokban. Azt tapasztaltam, hogy ennek ellenére örömmel és lelkesen olvasták a maguk választotta könyveket az olvasókönyv szövegei mellett a kisdíjakok.

■ Saját beválási tapasztalataim

Miután itthon újra első osztályos tanító néni lettem, felmerült bennem a kérdés, hogy hogyan használhatnám fel ezeket a jó tapasztalatokat a tanításban, milyen eredménnyel tudok alkalmazni belőlük annyit, amennyit a lehetőségek engednek.

Nekivágtam tehát! Amikor eljutottunk a betűtanulásban oda, hogy már a betűk többségét ismerték a gyerekek, és az összeolvasás is ment, örömük telt az olvasókönyv szövegeiben, és sikerélményt adott ez is, de mégis kellett valami más motiváció. Akkor gondoltam arra, hogy kipróbálom az előbb leírtakat.

Első lépésként **könyvek kellett**ek, hogy kéznél legyenek. Az osztálykönyvtárban azonban nem voltak olyan könyvek, **amelyek alkalmasak az éppen összeolvasni megtanult gyermek motiválására.** A meglévő mesekönyvekben túl sok volt a szöveg, ami elvette volna a kedvüket, nem jutottak volna hamar sikerélményhez, ezek csak tanítói felolvasásra voltak alkalmasak. Volt ugyan számítógépünk, de hiányzott a program, a feldolgozott könyvanyag. Az iskolai ajánlott olvasmányok nem ennek a korosztálynak szólnak.

Így aztán bevittem az osztályba az otthon, a könyvtárban, s a barátoknál **begyűjtött** leprellőkat, az egy oldalon 1-2 sort tartalmazó „babakönyveket”. Ekkor ez a lehetőség állt rendelkezésre. Természetesen a könyvesboltok polcain is akadnak szép számmal olyan ízléses, színvonalas könyvek, amelyek 4–6 éveseknek szólnak kevés szöveggel, szerencsére egyre több, amelyek alkalmasak erre a célra is, s amelyek az első osztályban önálló olvasásra újra elővehetők.

Én **nem vagyok híve a gyors tempójú olvasástanításnak.** Hangoztató-elemző-összetevő módszerrel, az előkészítő hangleválasztási, hangösszevonási időszaknak, s a szótagolásnak nagy jelentőséget tulajdonítva, a gyerekek egyéni haladási tempóját szem előtt tartva tanítok. Így az **osztálykönyvtárból olvasás** lehetősége is választható volt. Nem volt baj, ha valaki nem kapcsolódott be rögtön; aki érdeklődött, az olvasott.

Tudjuk jól, az indirekt módszerek gyakran célravezetőbbek, s a gyerekek egymást motiválták a könyvek kézbevitelére. Megbeszéltük, hogy ha valaki elolvas egy könyvet a polcra, és **sikeresen válaszol** az általam feltett kérdésekre az olvasottak tartalmából, azt felírjuk egy Olvasófüzetbe, ott gyűjtögethette minden gyerek az elolvasott könyvek címét és oldalainak számát. **Megünnepeztük**, ha valaki elolvasta **az első könyvét** és elmondhatta magáról, hogy életében először ő maga olvasott el egy könyvet. Nem számított, hogy csak kevés szöveg van az oldalon, az akkor is egy elolvasott könyv volt.

Hihetetlen és engem is meglepő módon, egészséges versengés indult. Voltak olyan szövegek, amelyekben előfordultak még nem tanult betűk is, de úgy tűnt, ez nem okozott gondot. Vagy kitalálták, vagy megkérdezték, hogy milyen betű az. Ettől kezdve észrevétlenül felgyorsult az olvasástanulás tempója és a szövegértés minősége is. Szünetekben és a délutáni szabad időben is olvastak a gyerekek, vagy ha a leckével elkészültek, s a könyveket elvihették haza is egy-két napra. **A legnagyobb sikernek** azt könyvelhettem el, amikor újságolták, hogy otthon felolvastak a kistestvérüknek. Év végére többen hosszabb szövegű könyveket is olvastak. Az évfázón oklevéllel és könyvvel jutalmaztuk a rendszeresen olvasókat.

Jelen esetben az olvasóvá nevelés, a könyv olvasása által nyújtott élmény átélése és nem az irodalmi nevelés volt a fő cél. Hogy ezt mennyire értük el, az másodikban kezdett mutatkozni, amikor **maguk kérték év elején, hogy folytassuk.** Most már rövid meseregényeket, könyvtári és otthonról hozott könyveket olvastak. Havonta könyvjutalomban részesült a legtöbbet olvasó kisgyermek, és az elolvasott könyvekről könyvajánlókat készítettek, amelyeket olvasásórán felolvastak a többieknek, majd ezek kikerültek a faliújságra. Örömmel figyeltem, hogyan adták tovább egymásnak az olvasott könyveket. Könnyebb dolgom volt az ellenőrzéskor, amikor általam is olvasott műveket választottak, de a számomra ismeretleneket bizony el kellett olvasnom ahhoz, hogy kérdezhessenek. Az iskolai könyvtárat is szorgalmasan látogatják a tanítványaim, s a könyvtárosunk által vezetett könyvtárszakkör derékhadát alkotják. A harmincegy főből álló csoportomnak a második év végére majdnem a kétharmada olvas heti rendszerességgel gyermekkönyvet. Ha csak néhányukat sikerül lelkesíteni, úgy érzem, már akkor elértem volna a kitűzött célt az olvasóvá nevelés terén.

Azt gondolom, ők már hamarosan igazi olvasóvá válnak, hiszen megtapasztalták az olvasás szépségét. Az idén, a 3. osztályban, remélem, hogy az alapozó szakasz után, túl az irodalmi élmények átélésén, valóban hasznos eszközként tudják majd használni az olvasástudásukat az új ismeretek elsajátításához is.

Környezetismeret-óra a negyedik osztályban

A környezetismeret tanításához az Apáczai Kiadó KÖRNYEZETISMERET a 4. osztály és a 10 éves korosztály számára című tankönyvet használom. Óráimon a jól bevált klasszikus és az új módszereket egyaránt alkalmazom. Előszeretettel ötvözőm a kooperatív csoportmunkát a hagyományos frontális osztálymunkával, az egyéni és a páros munkával, valamint a szóbeli és írásbeli feladatokat az interaktív feladatokkal. A tapasztalatom az, hogy így a tanóra érdekesebbé, figyelemfelkeltőbbé tehető, és a tanítás-tanulás folyamatában a tananyag rögzítése is alaposabbá válik. Ezt a gyakorlatot mutatja be az alábbi óraleírás.

Az óra tervezésének szempontjai

Téma: Testfelépítésünk, életműködéseink

Tanítási tartalmak: Bőrünk. Az ember bőrének felépítése és a bőr működése (verejtékezés, faggyútermelés, érzékelés), védelem a külső környezeti hatásokkal szemben.

Az óra típusa: Új ismeret feldolgozó óra.

Követelmények:

- ismerjék meg a tanulók az ember bőrének felépítését és a legfontosabb működéseit,
- tudják azokat a fontos szabályokat, melyek megtartásával megőrizhetjük bőrünk egészségét.

Fejlesztési célok:

- egészségmegőrzés, higiénés szokások, önismeret fejlesztése,
- az együttműködésen alapuló tanulás fejlesztése,
- szociális készségek fejlesztése: kooperáció, figyelem a társakra, a csoport iránti felelősség,
- fejlesztő értékeléssel a tanulók aktív tanulásának támogatása,
- tanulók önértékelésének és önismeretének fejlesztése.

Tanári eszközök:

- projektor és annak kellékei,
- szemléltető képek projektoron kivetítve,
- szemléltető képek táblán,
- internetes interaktív játék,
- eszközök a megfigyelések végrehajtásához,
- eszközök a sebkötözéshez,
- interaktív CD.

Tanulói eszközök: grafitceruza, radír, feladatlap (tanító által összeállítva), tankönyv.

Módszerek: ellenőrzés, értékelés, magyarázat, szemléltetés, kooperatív technikák, dicséret, beszélgetés.

Munkaformák: frontális osztálymunka, kooperatív csoportmunka, önálló munka, páros munka.

Az óra menete

1. Szervezési feladatok

1 perc

- taneszközök előkészítése, felelősök jelentése
- csoportalakításhoz szókérték kiosztása

2. Motiváció

5 perc

– **Ráhangelés:** játékos csoportalkotás, melynek során a témakör legfontosabb alapelvét fogalmazzák meg a tanulók azzal, hogy a csoport neveket – „Látás”, „Hallás”, „Szaglás”, „Tapintás”, „Ízlelés” – valójában az **érzékszerveink** csoportjai.

– **Mire gondoltam?** Az egyik legfontosabb és legnagyobb kiterjedésű szervünk, amit rögtön megmutatunk a világnak. Életmódunk, táplálkozásunk, lelkiállapotunk mind befolyásolja állapotát. Folyamatosan megújuló védőgátként megvéd a naptól, a szélétől, különböző fizikai és biológiai behatásoktól.

– **Célkitűzés:** ma az öt érzékszervünk közül a tapintásról és ezzel kapcsolatban a bőrünkéről lesz szó.

– **Mire vagytok kíváncsiak?**

Az érzékszerveket jelző ikonok kivetítése projektorral, a tanulók mondják el, hogy mit tudnak már róluk. Mit szeretnének megtudni a bőréről?

– Csoportmunkában dolgozunk. A jó csoportmunka feltételei:

- együttműködés,
- egymás segítése,
- egymás meghallgatása,
- a döntés megfontolása – vita.

Válasszatok írnokot, szóvivőt, postást, kvízzjátékost!

3. Óraeleji ismétlés

9 perc

Minden csoport **feladatlapot kap**, melyen az előző leckéből találunk feladatokat. (L.: Melléklet)

Ezalatt a **kvízzjátékosok** a táblánál dolgoznak: a képeket csoportokba rendezik.

Amelyik csoport a legfegyelmezettebben és a leghatékonyabban dolgozik – mind a helyén, mind a táblánál lévő tagja –, küldhet egy képviselőt a **számítógéphez** egy **interaktív játék** lejátszására, melynek segítségével átlismételjük a főbb testrészeket!

Feladatjavítás: a postások által tovább adott feladatlapok frontális javítása, pontozása, majd visszajuttatása a csoportnak. Táblai munka megtekintése, megbeszélése.

Az interaktív játék: http://www.ngfl-cymru.org.uk/vtc/our_bodies/eng/Introduction/default.htm

4. Az új anyag feldolgozása: A BŐR

25 perc

Soroljuk fel még egyszer az öt érzékszervünket!

A) Hogy megtapasztaljuk azt, **miért** is mondhatjuk a bőrünkről, hogy **érzékszerv**, végezzünk el néhány megfigyelést:

- bekötött szemmel tárgyak felismerése,
- hideg-meleg érzékelése,
- fájdalom érzékelése.

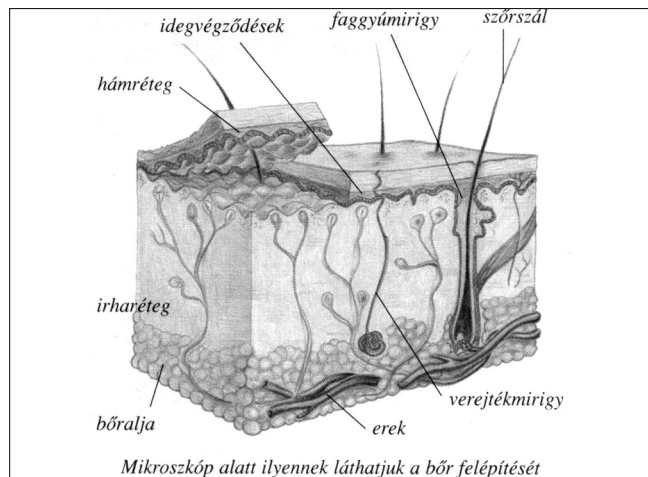
Mi történik nyáron, ha bőrünket tartósan erős napfény éri?

Milyen színű azoknak az embereknek a bőre, akik napfényes, meleg földrészeken élnek? A tankönyv 78. oldalán emberek bőrszínének megfigyelése – projektorral a kép kivetítése. Emberfajták néhány jellegzetessége.

A fényen kívül milyen **egyéb hatások** érik a bőrünket?

A **bőr szerkezetének** megismerése: a tankönyv 78. oldali ábrája kivetítve projektorral. Valós mérete kb. 1 mm.

B) Az **információk összegezése**: a bőr több rétegből áll, egyes testrészeken vastagabb, máshol vékonyabb. Egy felnőtt ember bőrének **tömege** 10-20 kg, és két négyzetméter a felülete.

Koncentráció: matematikából megtanultuk a mértékegységeket, és kerestünk is a valóságban olyan dolgokat, amelyeknek a mérésekor ezeket használjuk. Soroljatok fel néhány ilyen tapasztalatot! Most társítsátok a bőr mérhető tulajdonságait hasonló nagyságrendű dolgokhoz!

10–20 kg

2 m²

C) **Csoportonkénti feladatmegosztás az új ismeretek szerzéséhez**: minden csoport kap egy-egy szakaszt a tananyagból (tankönyv 78–79. oldal) és hozzá egy-egy kérdést:

1. Mi a bőr? Milyen feladatokat lát el?
2. Milyen változást tapasztaltok akkor a bőrtökön, ha nagy meleg van, vagy ha sokat futtok?
3. Mi a szerepük a bőrben lévő faggyúmirigyeknek?
4. Melyek a legfontosabb teendők bőrünk egészségének megőrzéséért?
5. Mi ellen kell védeni a bőrünket? Hogyan védjük meg?

A csoport közösen dolgozza fel a tananyagrészt, majd a szóvivő elmondja a csoport által összeállított „kiselőadást”.

D) **Egészségnevelési feladat**: megértetni a tanulókkal, hogy a sérült bőrfelületet hogyan kell az orvosi ellátásig kezelni (fertőtlenítés, kötözés). Az **alapvető sebellátási mód** bemutatása után minden csoport eljátszhatja a sebellátást (<http://www.utazaselott.hu/egeszsegugyi-tanacsok.html>).

Kisebbségek: a seb ellenőrzése, a seb és sebkörnyék megtisztítása, vérzéscsillapítás, kötözés. A kötözést mindig steril eszközökkel végezzük, fontos a vérzéscsillapítás!

Nagyobb sebek: fektesd le a sérültet, emeld fel a vérző végtagot. A seb környékét vízzel lemoshatjuk.

E) Az új anyag összefoglalása

– Hány érzékszervünk van, melyek ezek? Ismételjük át őket interaktívan! http://www.harcourtschool.com/menus/science/grade5_nl.html

– Melyik érzékszervünkről tanultunk a mai órán?

– Megfogalmazok állításokat, melyekben egy-egy hamis, oda nem illő szó bújt el. Villámjáték keretében kopintással jelöljék a csoportok, ha tudják, hogyan kell a mondatot kijavítani:

Állítások:

Az ép bőrön a kórokozók átjutnak.

A faggyúmirigyek váladéka illatossá teszi a bőrt.

Bőrünk nem fogja fel a hideget és a meleget.

A bőrgombák ellen nem lehet védekezni.

A déli órákban a legegészségesebb napozni.

A bőr sérüléseit néhány óra múlva kell kezelni.

– Minden csoport beszéljen meg egy kérdést, amit a mai tananyagból megkérdezne a többiektől. A kérdést írja le, és a postás juttassa el az utána következő csoportnak! Válaszoljátok meg a kérdéseket a szóvivő tolmácsolásában csoportonként, egymás után, hangosan!

F) Időkitöltő feladat:

Amennyiben marad idő az órából, a munkafüzetben 47/1., 2., 3. feladatot oldjuk meg.

5. Az óra befejezése

5 perc

– Játékos feladat – puzzle (*Mi világunk interaktív CD*)

– Házi feladat feladása

– Csoportok önértékelése

– Tanítói értékelés

Szemponatok: aktivitás, eredményesség, munkafegyelm, együttműködés.

Melléklet:

Az órán használt feladatlap

A csoport neve:

2. Sorold fel a mozgásban részt vevő szerveinket!

.....

3. A légzés során a tüdő melyik anyagot veszi fel a levegőből, és melyiket adja le?

.....

4. Igaz vagy hamis? Jelöld a szokott módon!

Mozgás közben az izmok összehúzódnak, a csontok nem mozdulnak el.

.....

A csontvázunk különböző csontokból áll.

.....

A szabadidő leghasznosabb eltöltése az alvás.

.....

Az egészséges életmódhoz tartozik a rendszeres mozgás, sportolás.

.....

5. Kérdés írása a másik csoportnak az órán tanultakból:

.....

.....

ÚJ a
2011/12-es
tanévben

Újság

+ tanári segédlet
+ továbbképzés

= 2580 Ft/ tanév

Veréb Posta – új gyermekmagazin kisiskolásoknak

Az újság az első és második osztályos gyerekek olvasásra nevelését segítő kiadvány. 2011 szeptemberétől havonta jelenik meg.

A tanév során négy alkalommal olvasói melléklettel: **Olvasó Veréb**.
Egy alkalommal képesség fejlesztő magazin: **Veréb Posta Plusz**.

Az újságot osztálylétszámra rendelő iskolák és tanítók számára **INGYENES** akkreditált továbbképzés, mely 40 kredit pontot ér.

További részletes információk és ingyenes tanári segédlet havonta megújuló feladatokkal:

www.tanarisegedlet.hu
www.verebposta.hu

VERÉB POSTA –
Élmény az Olvasás

Csillag Ferenc–Takács Ferenc: *Utak – tévutak. Példák az iskolai konfliktusok kialakulására és kezelésére.* Flaccus Kiadó, Budapest 2010., 384. old.

A neveléstudományi-pedagógiai szakirodalom mostanában kerüli az egyedi eseteket. Szívesebben nyúl a pedagógiai szakíró szakma a statisztikai elemzések eszközéhez, a táblázatok, matematikai próbák felvonultatása tartozik hozzá a szakszöveg eleganciájához. De mit gondolnak erről az olvasók? Egyszer meg kellene tőlük kérdezni.

Újabban a „**kvalitatív kutatási módszerek**” sokasága jelenít meg egy másfajta viszonyt a jelenségekhez, nem – vagy nem csupán – az adatok sokasága, az adatokkal folytatott matematikailag korrekt műveletek vezetnek érvényes megállapításokhoz, hanem megannyi új, szellemes kutatói eljárás (újabbban ebben is segít a számítástechnika) vezet fontos, érvényes eredményekhez.

Alig néhány éve, hogy a – hajdan élénkebbnek mutatkozott – „**pedagógiai szociográfiát**” hiányoltam a szakmai nyilvánosságból. Ez írásműnek is érdekes, már-már irodalmi szöveg, mely mögött (de nem feltétlenül hivalkodóan előtérbe tolva) ott a szerző tudományosan is értékelhető tapasztalatrendszere, megannyi „elméleti képe”. Nem véletlen, hogy ezt a hiányérzetemet akkor egy „esetgyűjtemény” kapcsán tettem szóvá, amikor Benedek Istvánnak „**Száz eset, ezer tanulság**” című, a hajdani OKKER-nél megjelent kötetét üdvözöltem. A jeles szekértű, tanár, kollégiumi vezető a levelező tagozatos, tehát gyakorló főiskolai hallgatóinak „házi dolgozatként” készült eseteit gyűjtötte egybe. A válogatásnak egyetlen szempontja volt: az érdekesség és a hitelesség elfogadható szintje. Gazdag valóság tárult fel e kötetből.

Ha visszaemlékezem a hasonló témájú szakmai olvasmányaimra, **Korein Andor** neve rémlik fel. A jó tollú szakember esetei – nyilván felesége, a megannyi, pedagógiaileg is értékes ifjúsági regény írója, Gergely Márta is besegített – érzékenyen, érzékletesen szóltak a kamaszokról, a szülők és a kamaszok konfliktusairól. A hatvanas évek elején megannyi, a korra jellemző esettel foglalkozik, de ha ma vesszük kézbe a kötetét, nem csupán korrajzot olvasunk: időn túli az a szemléletmód, mely a jeles szerzőt jellemezte: **óvatos érvelés a mélylélektan forrásaiból.**

Makai Évával magam is szerkesztettem „esetgyűjteményt”. A **hajdani – újabb korrajz:** az 1990-es évek eleje, a civil kezdeményezésű **Diákjogi Charta világa!** A megrendelő – a ma már nem létező Állampolgári Tanulmányok Központja és az Ezredforduló Alapítvány – képzéseikhez kívánta felhasználni a történeteket, heves diákpolgárjogi (h)arculata volt/van e kötetnek.

Kíváncsi voltam tehát: milyen szempontokat érvényesít **Csillag Ferenc** és **Takács István** szemben a megrendelő – először a Tanító című folyóirat, majd az írásokat

kötetbe foglaló Flaccus kiadó. **Napjaink történeteit** írták kötetbe a szerzők. Egyébként szintén képzési célból.

A közel egy éve napvilágot látott munka hiánypótló, ugyanis a **ma iskolája elé tart tükröt.** Olyan eseteket vázol fel, kínál olvasásra, amelyek a valóságban előfordulnak, és amelyekről sérülnek a gyerekek, a pedagógusok és közösségeik. De az olvasó olyan szereplőkkel is találkozhat, akinek gyakorlata követhető jó példa lehet.

A szerzők nem bízták a véletlenre: nem hitték, hogy tanári szobai, kávézás közbeni beszédtema lesz egyik-másik eset. A képzési-fejlesztési célracionalitást segítő apparátust rendelték a történetekhez. **Kulcsszavak** gyűjteményét – mely a képző személy válogatását, értelmezését segíti –, illetve **kérdéseket** minden eset után. Sajátosnak tekinthető, hogy a *valamilyen* képzés (ideérttem a kortárs képzést is!) keretei közt diák-beszélgetőpartnert is feltételeznek. A kérdések rendszerében **pedagógusok** (továbbképzések feltételezett-remélt hallgatói), **pedagógusjelöltek** (a graduális képzések részesei Bolognán innen és túl), **laikus szülők** (egy kibontakoztatni érdemes Szülők Akadémiája struktúrájában², s a már említett **diákok** kapnak néhány témába vágó (problémamegoldást, attitűdöt, ismeretet aktivizáló, formáló) kérdést. Ily módon az **esetbemutató olvasmányok elsősorban a képzők szeme elé kínálkoznak.** Felolvasásuk, elolvasásuk után bontakozni ki a **konstruktív vita** róluk. (Néhány esetben hallgatói reflexió is illusztrálja a vita áramlatait.) A Tanítóban hónapról hónapra megjelent történeteket – hatalmas gyűjtemény! Csaknem 100! – a könyv szerkesztői **tematikus ciklusokra** is tördelték. Hogy aztán a történetek – különösen a legjobbak, a legmélyebben megérintők – alig férnek rendszertani „celláikba”, ez olyan természetes; a cikluskezdő oldalon rendre megjelenik utalásként egy másik ciklusba rendezett történet címe is.

Csalóka dolog ez a rendszerezés. Ugyancsak a *mi* pedagógus nemzedékünk jeles szerzőjének mondata jut eszembe: „hogyan magyarázzam meg *ezeknek* – itt a szerző a tanügyi-hatalmi bürokráciára panaszkodik –, hogy nem volt két egyfajta esetem!”³ Talán könnyebben átadnánk magunkat az olvasmányélmény – s a mögötte álló valóság – befogadásának, átélésének, olykor az együtt érző szenvedésnek, leginkább a katarzisnak, **ha „olvasókönyvként” olvasnánk,** s rábíznánk a szerzőkre, hogy később a hatalmas empíriát dolgozzák fel (akár az emlegetett kvalitatív technikákkal): s fogalmazzanak egy általánosságra törő, elméletigényes tükröt napjaink iskolai történéseiről, pedagógusok (akár iskolavezetők), ne adj’ isten szülők, gyerekek „útjairól és tévútjairól”⁴.

A szerzők **humánus, humanista pedagógusok.** Irtoznak a tapintatlanságtól, megalázástól, a hatalmasko-

dástól, a párbeszéd befagyásától – legyen bárki is az „elkövető”. Néhány esetben az iskola védősáncai közül kitekintenek a „való világ” valódi drámáiba is. Pontosabb vagyok: észlelik, hogy e drámák beszüremkednek a sáncok résein, az iskola rosszul záró ablakain át – és az sem véletlen, hogy megannyi tábori, kirándulási eset is sorakozik a kötetben. A pedagógus betegsége és a ragaszkodó kisiskolás kimaradása erre az időre az iskolából; a pedagógus fiának súlyos balesete, amikor a gyógyulás az osztályközösség kovácsolója lesz; a kisiskolás ragaszkodása óvodás testvéréhez; az iskolás gyerek édesapjának halálos balesete, mely után a tanító segítségével válik „felnőtté” az édesanya; reményekkel induló befogadása egy cigány fiúcskának, majd a csalódott viszontlátás az aluljáróban. S sorolhatnánk azokat a történeteket, köztük őszintén bevallott vezetői, pedagógusi „műhibákat” is, s a tehetetlenség nyomasztó érzésével lezárt eseteket szintén, melyek számomra, a „rendszerkritikai iskolakritikus” számára az iskola általános diszfunkcióira utalnak, kiáltanak egy új, egy más iskolaképért.

Nem sorolom. Mert a szerzők, bár nem mentesek a kritikai szellemtől, pragmatikusan a megoldás lehetőségeihez kívánják kísérni a „szervezett olvasókat”, a beszélgetések résztvevőit. A mai iskola tárgyi, szervezeti, emberi világában gondolkodnak, e keretek közt végzik elemzéseiket, értékeléseiket.

Jól tudom – szoktunk is erről beszélni –, a magam „nekikeseredett iskolakritikáiban”, szintúgy a válaszaimban sok az utópia, a pedagógusvilág sosem beteljesülő néhány szép reménye. Csillag és Takács ezt a csapdát elkerülik. Utat akarnak mutatni, szövegetik – hogy nevükkel írjak szójátékot – a megoldások szálait az adott iskolai világ (sem varázslatosnak nem mondott, de nem is varázslattalannak ábrázolt) keretei között. Emiatt aztán gyakran – talán egy kissé túl gyakran – van a történetnek – az elemző kérdésekből tűnik elő – jó (a szerzők által feltételezhetően támogatott) megoldása, feltétel nélkül pozitív vagy negatív szereplője. S szerintem ezért fékezik be a novelisztikus, belletrisztikus szövegalkotás lendületét egy-egy óvatosabb, szakmai nyelven fogalmazott zárójeles megjegyzéssel, értelmezéssel, szakkifejezéssel. Nyilván így érezték biztonságban magukat. Ha találnak remek megoldást a kisiskolások célszerű, s a pedagógiai tevékenységet mégsem zavaró mobiltelefon-használatra, egy követ-

kező eset értelmezésében nem mulasztják el a média agressziónövelő hatására „átkot szórni”. Így egyenlítik ki a két végletes megközelítést.

Még egy pedagógiai esetleírást őrzök emlékezetemben, gyakran dolgozunk vele pedagógusjelölteimmel.

Jókai Anna ifjúkori novellájáról van szó, Magyaróra a címe. A történet arról szól megdöbbentő hitelességgel, felkavaróan, hogy az irgalmatlanul nehéz sorssal megvert tanárnő miként dőbben rá arra, hogy növendékeit is hasonlóan irgalmatlanul nehéz sors veri. S ehhez képest a tantervbe foglalt ismeret-kánon (egy nyelvtani szabályról van szó): potomság⁵.

Ebben a novellában, mint ahogy a Csillag–Takács szerzőpáros is – s e könyvismertetésben megemlített – valamennyi esetíró előd (magamat is beleértve) vágyott-elképzelte-megtervezett iskolaképe egyetlen fogalomba sűrítendő. Az európai pedagógia legjobbjai ezt ma adaptív iskolának nevezik.⁶

Jegyzetek

¹ A nálam alig fiatalabb szerzőkkel nyilván közös kamaszkori élményem megannyi ifjúságvezető-képzés – az őrsvetetői tábortól az ifiképzésig –, ahol elemi pedagógiai ismereteinket csiszolhattuk, nyilván ez az emlék, s néhány kicsiny, de hatékony ifjúsági szervezet példásan működő képzéséről érkező hírek (vezetői próbák a cserkészeknél, „Patkoló” a szaléziánknál, tavaszi tanfolyam az Ifjúsági Elsősegélynyújtók Országos Egyesületénél) bátorítják őket – s magamat is –, hogy az életen át tartó tanulásnak e korai szakaszában léteznek olyan nemformális képzések, ahol nevelésről eshet szó. Nota bene: egy-egy osztályfőnöki órán is!

² A Magyar Pedagógiai Társaságnak volt ilyen kezdeményezése.

³ Bizony a múlt század húszas éveinek szovjet-orosz pedagógusát, A. Sz. Makarenkót idéztem. Annak idején nem illett világnézetének a „pragmatizmushoz” közelálló vonásait kimutatni, ma meg órá nem illik hivatkozni. Pedig a gyakorlati mű s hiteles leírása máig tanulságos, megannyi vonatkozásban érvényes is.

⁴ Hogy a könyv főcímét idézzem. Alcímét kevésbé tartom szerencsésnek akkor sem, ha a szerzők, a szerkesztő a jelenségvilág aktualitására kívánták felhívni a figyelmet: a kötetben nem fűzhető fel minden eset a konfliktusok világára.

⁵ Szándékosan idézem fel Petőfi Sándornak a fejéregyházi kukoricás-ban a halálos kozák lándzsaeerdő láttán állítólag elhangzott utolsó szavát.

⁶ Hogyan is fordítsuk? Alkalmazkodó iskola? Még szebben: szolgáló-szolgáltató iskola.

Közoktatási hírek

■ Az első osztályok tanítóinak figyelmébe!

A tanuló eltérő ütemű fejlődéséből, fejlesztési szükségleteiből fakadó egyéni hátrányok csökkentése, továbbá az alapkészségek sikeres megalapozása és kibontakoztatása érdekében az általános iskoláknak 2011. október 14-ig kell felmérniük azon első évfolyamos tanulóik körét, akiknél az óvodai jelzések, illetve a tanév kezdete óta

szerzett tapasztalatok alapján az alapkészségek fejlesztését hangsúlyosabban kell a későbbiekben támogatni, és ezért az osztálytanító indokoltnak látja az azt elősegítő pedagógiai tevékenység megalapozásához a Diagnosztikus fejlődésvizsgáló rendszer alkalmazását.

Az igazgatóknak 2011. október 28-ig – a Hivatal által közzétett formanyomtatvány alkalmazásával – kell jelenteniük a Hivatalnak az érintett tanulók létszámát. A vizsgálatokat az iskoláknak a kiválasztott tanulókkal 2011. december 9-ig kell elvégezniük.

Martusné Nagy Anna

Köszöntőműsor Idősek Napjára

„Önmagát becsüli meg minden nemzedék azáltal,
hogy tudomásul veszi: a világ nem vele kezdődött”.
(Sütő András)

Október elsején ünnepeljük az Idősek Napját. Elengedhetetlenül fontosnak tartom, hogy odafigyeljünk erre, és köszöntsük fel a környezetünkben élő idős embereket. Beszélgessünk a gyerekekkel arról, hogy miért érdemelnek tiszteletet. Hogy édesanyánk, édesapánk, nagyszüleink, a tiszteletre méltó szomszéd néni és bácsi is példát mutat nekünk szeretetből, segítőkészségből, bátorságból. A tőlük gyűjtött erőt, szeretetet és megbecsülést tudjuk továbbadni felnőtteként majd mi is a fiainknak, lányainknak, unokáinknak, tanítványainknak.

Készüljünk fel köszöntőműsorral az idősekkel való találkozásokra. Hívják meg október elején a nagyszülőket, idős hozzátartozókat, ismerősöket a gyerekek, és köszöntsük őket nekik szóló műsorral! Látogassunk el a gyerekekkel a legközelebbi otthonba, ahol idősek élnek, köszöntsék őket is, hogy néhány pillanatra elfelejtsék a fájdalmakat, megpróbáltatásokat, érezzék a feljük irányuló szeretetet!

■ Beköszöntő: a múlt időről

„Amikor még kicsik voltunk, együtt játszottunk a levélbe borult nyári fák alatt; pitypangot szedtünk a mezőn, hogy hazavigyük; egész nap rúgtuk a port az árnyas ösvényeken, dagasztottuk a sarat, élvezettel szórtuk egymásra az őszi leveleket. A kor nem aggasztott bennünket. Az évszakok rendre elhozták ajándékaikat, és nem éreztették velünk, hogy az idő nem múlik nyomtalanul felettünk. Ám a fák közben kidőltek, a mezők és a poros ösvények nyomtalanul eltűntek. És mi lassan elérkeztünk életünk deléhez. Sétálj velem egyet, és beszélgetünk el az elveszett időről, melyek oly élénken élnek emlékeinkben, melyeket szívünk mélyén őrzünk! Az élet most is szép, csak immár más világban élünk, és felismerjük egymás szemében a még mindig bennünk lakozó gyermeket, és elmosolyodunk, mert tudjuk, hogy semmi fontosat nem veszítettünk el útjaink során.” (Pam Brown)

■ Műsor

Vers: M. Legrand: *Az idősek tisztelete*

Amíg fiatal vagy,
Sosem gondolsz arra,
Hogy eljön az ősz is,
S elszállnak a darvak.

Amíg fiatal vagy,
Nincsen sosem gondod,
Nem érdekel semmi,
Csak a saját dolgod.

Pedig gondolnod kell,
Azon sok emberre,
Akik annyit tettek,
S jártak a kedvedbe.
Legalább e napon,
Jussanak eszedbe,
Legyél hálás nekik,
S ne legyen feledve. –

Szüleid, akik az
Életedet adták,
Nagymamák, nagyapák,
Ne legyenek árvák.

Tanítóid, kiktől
Csak a jót tanultad.
Gondolj szeretettel
Tiszteleted rójad!

Törődjél és szeress,
Mindenki azt mondja:
Hogy amennyit most adsz
Annyit kapsz, majd vissza!

Zene: *Egyszer véget ér* (Máté Péter)

Vers: *Osvát Erzsébet: Meséltél és meséltél*

Velem voltál
örömben.
Velem voltál
bajban.
Velem voltál,
ha sírtam,
velem, ha
kacagtam.
Meséltél
és meséltél
igazakat,
szépet.

Kívántam,
hogy a meséd
sose érjen
véget.
Mit adtam én
cserébe?!
Te azt sosem
kértded.
De talán a
két szemem
elárulta
néked.

Zene: Presszer Gábor–Sztevanovity Dusán: *Ha hinnél valamiben* (Előadója: Zorán)

Vers: Devecseri Gábor: *Csak*

Ha csak egy szőlőlevelet
sikerül megörökítened,

ha egyetlen sorod is odaérez
a feszes fürtszemek fényköréhez,

vagy ha csak vágyad támad a délutáni
tóra tekintve, hozzá szót is találni,

vagy ha a szépre nézve, hozzátenni
semmit sem áhítsz, csak belémerülni,

mint lelked otthonába:
már nem éltél hiába.

Ének: Már megjöttünk ez helyre...
(A szöveget alakítsuk át: idők köszöntésére...)

Mese dramatizálása: *Az öregember és a pokróc* című népmese alapján

Szereplők: fősvény fiatalember, fősvény feleség, öregapó, eladók a vásárban, kisfiú, ló

Helyszínek: Otthon. Az úton.

Szükséges eszközök: Otthoni környezet: asztal, székek, tányérok, kanalak, abrosz, pokrócok. Improvizatív vásárhoz szükséges tárgyak.

(Otthon van a család, ebédelnek. Az Öregapó reszkető kézzel eszi a levest. Amíg a tányértől a szájához viszi, reszkető kezéből az abroszra csepeg a lé.)

Fősvény feleség: – Ó, Öregapó, vigyázz, mit tettél az abrosszal! Most vettük a vásárban.

(Esznek tovább. Az Öregapó ki akarja tölteni a maradék levest a kanálba, de a tányért is elejti, az eltörik.)

Öregapó: – Jaj, mit tettem!

Fősvény feleség: – Ez borzasztó! Semmire nem tud vigyázni! Apjuk, beszélünk kellene! Jöjjön csak egy kicsit!

(Félrevonulnak a férjével. Az asszony mérgesen ráförmed az urára.)

Fősvény feleség: – Most aztán betelt a pohár! Nagyon megharagudtam az apádra. Eresszük világnak!

Fősvény fiatalember: – Mégsem tehetünk ilyet. Hogy gondolod?

Fősvény feleség: – Nem engedjük üres kézzel. Menjünk a vásárba, vegyünk két pokrócot! A hátára tesszük, úgy indítjuk útnak.

Fősvény fiatalember: – Az egyik pokrócot leteríti és a másikkal takarózik, úgy alszik majd – így gondolod? Hát jól van. Induljunk máris a vásárba!

(Vásár eljátszása, árusok kiabálnak, árulják portékáikat.)

Árus 1.: – Itt a finom mézeskalács!

Árus 2.: – Sült kolbászt vegyenek!

Árus 3.: – Ne fázzon tovább! Itt a pokróc, eladó!

(További improvizációval, a gyerekek ötleteinek segítségével más árusok is jelen lehetnek a vásárban, párban, akár vásárolhatnak is.)

Fősvény fiatalember: – Mennyiért adja a pokrócot?

Árus 3.: – 5 garas darabja.

Fősvény feleség: – Kettőt veszünk, de akkor adja 4-ért!

Árus 3.: – Rendben. Áll az alku.

(Átadja az árut. A házaspár indul haza.)

Fősvény fiatalember: – Ki fogja megmondani Öregapónak, hogy mit kell tennie? Én biztos, hogy nem küldöm sehova.

Fősvény feleség: – Van egy ötletem, küldessük el a fiunkkal. Mondja meg ő az öregnek, hogy mennie kell.

– Gyere csak ide, kisfiam! Apád mondani szeretne neked valamit.

Fősvény fiatalember: – Fiam, itt van ez a két pokróc. Ügyesen össze vannak fogva. Mi elmegyünk a mezőre dolgozni, s mikor te gondolod, hogy már kinn vagyunk a mezőn, akkor a pokrócot tedd nagyapádnak a hátára, fogd meg a kezét, s vezesd ki az utcára! Mondd meg neki, hogy le is út, fel is út, menjen világgá! Többet hozzánk ne jöjjön vissza!

(Elmennek. A fiú odamegy nagyapjához.)

Kisfiú: – Nagyapám, odaadom a vállára ezt a pokrócot, jöjjön, menjünk ki az utcára!

Öregapó: – Rendben van, kis unokám. Menjünk!

Kisfiú: (amikor kilépnek a kapun, a nagyapja elé áll) – Akkor maga most menjen akár le, s akár fel, de többet ide haza ne jöjjön, mert magának itt helye nincs! De a pokrócot aztán ne vigye magával!

Öregapó: (sírva mondja) – Hát ha csakugyan így gondoltátok, rendben van, nincs mit tennem.

(Hazaérnek a szülők, látják a pokrócot.)

Fősvény fiatalember: – Mi van nagyapáddal?

Kisfiú: – Hát úgy tettem, ahogy maguk mondták.

Fősvény fiatalember: – Aztán hogyan?

Kisfiú: – Rátettem a pokrócot a hátára, s megmutattam neki az utat, hogy menjen világgá, s többet vissza ne jöjjön, mert nincs rá szükség.

Fősvény fiatalember: – Hát akkor ez a pokróc, ami itt van? Miért nem hagyta ezt is a hátán?

Kisfiú: – Tudja, miért nem tettem, édesapám? Eszembe jutott, hogy mikor majd maguk is úgy megöregszenek, mint ahogy ő, utat kell adjak maguknak. Akkor legalább nekem ne kelljen pokrócot venni! Evvel a pokróccal majd maga is elmehet.

Fősvény fiatalember: (szégyenkezve fordul az asszonyhoz) – Mit tettünk?! Asszony, szégyellhetjük magunkat! Azonnal induljunk, keressük meg édesapámat!

Fősvény feleség: (csendesesen, alázatosan szól) – Ígérem, hogy bocsánatot kérek tőle.

Fősvény fiatalember: – Talán még megtaláljuk, és ha megkövetjük, meg is bocsát nekünk. Mondd meg gyorsan fiam, hogy merre indult!

(A fiú balra int, a szülők sietve elindulnak, utoléri Öregapót.)

Fősvény fiatalember: – Édesapám, kérlek, bocsáss meg! Gyere haza velünk!

Fősvény feleség: – Ne haragudjon, öregapó! Soha nem fogok haragudni, ha bármit is összetör, csak jöjjön vissza hozzánk és legyen velünk sokáig!

(Átölelik egymást.)

Öregapó: – Mi tehetnék? Ilyen ügyetlen lettem öregkoromra.

(Hazamennek. Otthon a kisfiú fut eléjük, átöleli Öregapót.)

Kisfiú: – Nagypó, de jó, hogy megjöttél! Már meg is terítettem. Mától én fogok segíteni, mikor eszel. Így nem török össze semmi, nem ömlik ki a leves. Olyan boldog vagyok, hogy itt vagy! Sokáig maradjunk együtt!!
(Együtt esznek békességben.)

Zene: Presszer Gábor: Nagy utazás – részlet

Vers: Kárpáti Éva: Az élet alkonyán

Elmúlt már az ifjúságod
Itt van életed alkonya.
Ne gondold az elmúlásra.
Ne add fel soha!

Tartogat még az élet szépet
Még, ha lassabb is már a lépted
Gyönyörködj kerted virágában,
Füldőzz meg a Napsugárban.

Nézd, hogy növekszik egy kisgyermek.
Tanítsd meg, mire csak lehet,
Ha tovább adod a jót és szépet
Már nem volt hiába élted!

A reményt ne add fel soha,
Hogy sorsod nem lesz mostoha.
Ha elérkezik az utolsó óra
Mosolyogva indulj a Nagy Útra.

Mikor megszülettél, mosolygott mindenki
Egyedül Te sírtál, más senki.
Próbáld úgy élni Élted,
Hogy mikor elmész, sírjanak Érted!

Mozgás zenére: Koncz Zsuzsa–Gergely Ágnes: Nagymama

Vers: Óbecsei István: Szeressétek az öregeket!

Nagyon szépen kérlek titeket,
Szeressétek az öregeket.
A reszkető kezű ősz apákat,
A hajlott hátú jó anyákat...
A ráncos és eres kezeket!
Az elszürkült sápadt szemeket.
Én nagyon kérlek titeket,
Szeressétek az öregeket.
Simogassátok meg a deres fejeket,
Csókoljátok meg a ráncos kezeket.
Öleljétek meg az öregeket,
Adjatok nekik szeretetet.
Szenvedtek ők már eleget,
A vigasztalóik ti legyetek.
Én nagyon kérlek titeket,
Szeressétek az öregeket.

Ne tegyétek őket szűk odúba,
Ne rakjátok őket otthonokba.
Hallgassátok meg a panaszukat,

Enyhítsétek meg a bánatukat.
Legyen hozzájuk szép szavatok,
Legyen számukra mosolyotok.
Én nagyon kérlek titeket,
Szeressétek az öregeket.

Ők is sokat küzdöttek értetek,
Amíg fölnevelkedtetek,
Fáradtak ők is eleget,
Hogy ti módosabbak legyetek.
Ők is elfogadtak titeket,
Mikor Isten közéjük ültetett.
Azért én kérlek titeket,
Szeressétek az öregeket.

Ha majd az örök szeretet
Elhívja őket közületek,
Ti foglaljátok el a helyüket,
Mert ti lesztek majd az öregek
S mindazt, mit nekik tettetek,
Azt adják nektek a gyerekek.
Azért előre intelek titeket,
Szeressétek az öregeket.

Zene: Kormorán: A szeretet hídjai

Vers: Kosztolányi Dezső: Intés az öregebbek tiszteletére

Bizony hajoljatok meg az öregebbek előtt,
akár utcaseprők, akár miniszterek.
Nem oly tiszteletet prédikálok én tinektek,
mint a papok s az iskolai olvasókönyvek.
De vegyétek számba, mily nehezen mentitek át ti is
évek veszedelmén törékeny szívveréstekeket,
ezen az embernek ellenséges földgolyón,
s ők, kik negyven, ötven, hatvan évet éltek,
hány téli reggelen, hány tüdőgyulladásra
gázoltak át, hány folyó mellett haladtak el éjjel,
s hány gépkocsitól ugrottak el az utcasarkokon,
míg váratlanul elétek állanak, időtől koszorúzva,
mint a csodák, mint akik háborúból jönnek,
egyenesen, mint a zászlórudak, s egyszerre kibontják,
hogy ámuljatok, vihar-csapott, de visszahozott életüknek
méltóságosan lebegő, békét hirdető, diadalmi lobogóját.

Zene: Az élet szép (Légy jó mindhalálig – részlet)

Az időseknek készített ajándék átadása

Felhasznált irodalom:

www.mek.niif.hu
www.amatormuveszet.hu
www.aweben.hu/yoco/hegedusbela
www.jelesnapok.oszk.hu
www.blog.xfree.hu
www.youtube.com

Burai Lászlóné–dr. Faragó Attiláné: Hétszínvirág, olvasókönyv, 3. osztály, Apáczai Kiadó Celldömölk, 2009.
Osvát Erzsébet összes verse, Tóth Könyvkereskedés és Kiadó Kft., Debrecen.

A fiatal roma tehetségek felfedezése és támogatása

Ma Magyarországon a romák többsége egyszerre **szegény és iskolázatlan**. Természetesen szegény és iskolázatlan ember a nem romák között is van, de a romákat ezen kívül még nagyfokú és majd minden területre kiterjedő **előítélet is sújtja** etnikai hovatartozásuk, származásuk alapján. Ez látszólag csak egy kicsit rosszabb helyzet, de sajnos ennél sokkal több, a mindennapi életre ható negatív következménye van.

■ Miért van szükség külön is beszélni roma tehetséggondozásról?

Egy gyerek tehetségének felfedezése, azonosítása alapvetően a szülőtől várható, mivel ő látja gyermekét a legkorábbi időszakról, a legtöbbféle tevékenységben. Következő segítség ebben a pedagógus lehet, aki iskolai tevékenységekben fedezi fel a tehetséget, a kiemelkedést. Sokszor nem is tehetségaazonosításról van szó az elején, mint inkább valamiféle érdekes, értelmes elfoglaltság felé terelésről, ahol aztán szembetűnnek az átlagtól eltérő képességek. **Szegény családokban** a szülő csak speciális esetben fedezi fel a tehetséget, azonban **többnyire nem veszi észre** – hiszen ha sosem rajzol otthon a gyerek, hogy is fedezhetné fel a rajztehetséget, a sportokról nem is beszélve. Az értelmes elfoglaltság felé terelés pedig megbukik a környezet kínálatán, a szülők tájékozatlanságán, kapcsolatrendszerének hiányán, és a tehetség felkarolásához vezető út anyagi terhein.

A másik akadály az említett előítéletekben és rögzült „roma gyerek kép”-ben rejlik: a szegény és hátrányos helyzetű roma gyerek **kizárólag mint felzárkóztatásra szoruló célcsoport** jelenik meg, sokszor a legjobb szándékkal is. Ez egyúttal valamiféle sorrendet is magában foglal: előbb felzárkóztatjuk, aztán majd foglalkozunk a tehetségével. Mivel a felzárkózás soha nem éri el a kívánt mértéket – az utóbbira **már nem jut sem idő, sem energia, se figyelem**. Idetartozik az a tehetségaazonosításban és fejlesztésben általános problé-

ma is, hogy bizonyos eltérő adottságok megjelenése nem vagy **alig különböztethető meg a viselkedési, magatartási problémáktól**, ami – lássuk be – roma gyerekek esetében még latolgatásra se nagyon ad esélyt. A fentiekből következik, hogy **a roma gyerekek tehetségének azonosítása és azután gondozása** kiemelten és elsősorban az őket körülvevő felnőttekre hárul – elsősorban pedagógusokra, tehetséggondozó programokat vezetőkre és bármilyen elfoglaltságot kínáló kör, klub stb. vezetőire, az ott dolgozó szakemberekre. Néhány specialitása miatt nem túl zavaró az állítani, hogy **mindannyiunk közügye**, hogy kiemelten irányítsuk figyelmünket arra, hogy roma gyerekekről is kiderülhessen, milyen sportban, művészetben, tudományterületen tudnának jelentőset alkotni.

■ A roma fiatalok tehetséggondozásának speciális feladatai

Itt elsősorban a szándék, a szemlélet, és az **elfogadó hozzáértés** szükségességére kell gondolnunk. Ezt követi a tehetségígéreteknek a tehetségpontok és a tehetséggondozó helyek felé „terelése”, ami erős mentorálást jelent már ezen a szinten is a szülők és a kiválasztott tehetségpont felé. **Ezen a szinten nagyon sok támogató, együttműködő iskola, alapfokú művészeti intézmény, sportegyesület, szakkör stb. munkájára van szükség**. Nélkülük a roma gyerekek valódi tehetségsegítéséről nem beszélhetünk, hiszen minél több roma gyereket vonnak be programjaikba az intézmények, annál nagyobb a valószínűsége annak, hogy a valódi tehetségek megmutatkoznak. **Itt lép be a megalakuló Roma Tehetségsegítő Tanács és a Roma Tehetségpontok szerepe**. Valódi és megkülönböztetett segítségről van ugyanis szó, mert a szegény háttérű roma gyerekek esetében nem lehet csak a „tehetségdallal” foglalkozni, figyelembe kell vennünk a családi háttérrel, a korábbi szocializációt ahhoz, hogy igazán eredményes

és hatékony segítséget tudjunk adni. A háttértudás és kapcsolat mellé legalább ennyire fontos a **mentorálás**, ami segíti a fiatalok „úton tartás”-át. Ez a kiemelt, **személyre szabott foglalkozás** hihetetlen szocializációs, mobilitási csatorna is lehet. Nem feledhetjük a területi és az anyagi akadályokat, ami a roma gyerekek esetében nem szorul magyarázatra. Célszerűnek látszik egy stabil, átlátható és hatékony **támogatói kör** szervezése, ami a pályázatokon túl valamilyen kiszámíthatóságot jelenthet.

■ Tehetséggondozás vagy „csak” értelmes tevékenység?

A Roma Tehetségsegítő Tanács feladata lesz, hogy összefogja a hálózat **alapját** jelentő - „értelmes tevékenységek”-et kínáló - **iskolákat**, alapfokú művészeti iskolákat, **sportegyesületeket stb.** és elősegítse a **tudatos roma tehetséggutató munkájukat**. Céllá teszi és feladatként tűzi ki, minél több roma gyereket vonjanak be a különböző tehetségprogramokba, szakkörökbe. Ez lesz az alapja a **tehetségpontokban vagy civil szervezetekben**, alapfokú művészeti iskolákban, **alapítványok által stb.** működtetett intézményekben folyó munkának, melynek keretében **célzottan és küldetészerűen vállalják** roma fiatalok **tehetséggondozását**. Ezt tűzték célul, ez szerepel küldetés nyilatkozataikban. Ők alkotják majd a leendő Roma Tehetségsegítő Tanács gerincét. Az ő feladatuk lesz ki-lobbizzani azt a **támogatáspolitikát**, és megalkotni azt a **minőségpolitikát**, amely biztosítja a különböző területek szolgáltatásainak színvonalát, a hálózat adta előnyökből fakadó eredményes és hatékony működést.

A két hálózati szint tehetségsegítése köré képez aktív hálót egy **pártfogói-támogatói kör**, amely az anyagi támogatástól a felajánlott mentorálástól, a kapcsolati kapacitáson át az egyszerű „ügy mellé állásig” biztosítja, hogy a roma tehetségsegítést **valódi társadalmi támogatottság** vegye körül.

MÓDSZERTANI SZAKLAP ÓVODAPEDAGÓGUSOK SZÁMÁRA

Fogyasztói ár: 580 Ft/hó • Példányszám: 8500 db/hó

A 2011-ben 64. évfolyamát indító szaklap az óvodások nevelésével foglalkozó pedagógusok fontos szakmai információs kiadványa, amelyből hónapról hónapra nyomon követhetik a szakmai, módszertani ismereteket, innovációs törekvéseket, aktuális változásokat. A lapban megjelenő tartalmak szakmailag támogatják az óvodapedagógusokat gyermeknevelési, közoktatási témák mentén, egyben módot adnak a felmerülő kérdésekről való nézeteik, tapasztalataik, gyakorlati problémáik megvitatására. Mivel a lap előfizetőinek jelentős része óvodai intézmény, főiskola és könyvtár, így egy lapszámot példányonként 3–4 fő is olvas, egyben számos, szakmailag érintett érdeklődő mint magánszemély is egyéni előfizetője a lapnak.

MÓDSZERTANI SZAKLAP ALSÓ TAGOZATON TANÍTÓK SZÁMÁRA

Fogyasztói ára: 580 Ft/hó • Példányszám: 8000 db/hó

A Tanító az Óvodai Nevelés „nagytestvére”, az általános iskola alsó tagozatán dolgozó tanítók országos terjesztésű módszertani folyóirata. A lap speciális jellegével széleskörűen segíti a 6–12 éves diákok oktatását, nevelését, sokoldalú fejlesztését. Rendszeresen közöl olyan szakmai újdonságokat, friss közoktatási információkat, nevelés-módszertani írásokat, óravázlatokat, amelyek a kisiskolásokkal foglalkozó szakemberek munkájához nélkülözhetetlenek. Nemcsak a tanári szobákban, hanem közvetlenül, a pedagógusok otthoni íróasztalán is egyre szélesebb körben megtalálható munkaeszköz. Mivel előfizetik könyvtárak, pedagógiai szervezetek, tanítóképző főiskolák, alternatív általános iskolák is, gyakorlatilag mindenütt megtalálható az országban, az alsó tagozatos tanítók és más szakemberek környezetében. Ezért a TANÍTÓ folyóirat valamennyi számottevő hazai tankönyvkiadó/forgalmazó és a kisiskolás korosztályt célszemélynek tekintő cég termékeinek vagy szolgáltatásainak népszerűsítéséhez évtizedek óta nélkülözhetetlen, célzott információs csatorna.

TERJESZTÉS: országosan, kizárólag előfizetői úton (újságárusoknál nem kapható).

MEGJELENÉS: évente 10 alkalommal, a nevelési hónapok első heteiben, szeptembertől júniusig (egyhetes terítési fedettséggel).

FORMÁTUM: A/4 – 32 FF belső + 4 színes borító oldallal.

HIRDETÉSMEGRENDELÉS: írásban, a megjelenési tárgyhónapot megelőző hó 5-ig.

ANYAGLEADÁSI PARAMÉTEREK:

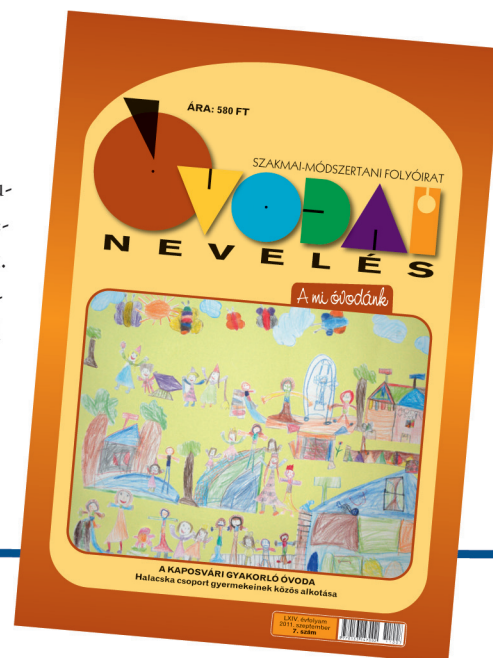
LEADÁSI HATÁRIDŐ: a megjelenési tárgyhónapot megelőző hó 10-ig.

LEADÁSI FORMA: FF kézirat esetében: normál word formátumban, e-mailben (a kiadó szerkeszti).

NYOMDAKÉSZ EREDETIK ESETÉBEN: a megjelenés előtti hónap 15-ig (300 dpi/PDF/TIFF/JPG).

Színes anyagoknál egy kisméretű nézőkép mellékelésével.

Tekintettel arra, hogy a 2-3 Mb-nál nagyobb színes anyagok nem minden esetben jutnak át e-mailben, ez esetben a kiadó szerverére feltöltve, egy kisméretű nézőkép megküldésével az alábbi e-mail címre:

sprintkiado@picomedia.hu

Kiadó:

Sprint Kft.

1137 Bp., Újpesti rakpart 7.

www.sprintkiado.hu

KAPCSOLAT: PÁPAI ILDIKÓ

Telefon: 06 (30) 260-2906,

06 (20) 275-2421

Munkafüzetek 126-tól 399 Ft-ig!!!

(Amíg a készlet tart...)

I. Ha honlapunkra (www.romisuli.hu) kattint, 24-féle tanulóknak szóló akciós kiadványt talál 30-50% kedvezménnyel!!! Ebből emeltünk ki néhányat...

Öntapadós matricák többszöri felhasználásra:

RO-007	Öntapadós betűk (264 db) és szótagok (152 db)	1. évf.	588.- → 399.-	... db
--------	---	---------	--------------------------	--------

A differenciált olvasásfejlesztés 90-es évek óta bevált eszközei:

RO-901	Állatokról szóló leírások (OLVASÓISKOLA 1.)	1-2. évf.	399.- → 294.-	... db
RO-902	Rövid állatmesék (OLVASÓISKOLA 2.)	1-2. évf.	399.- → 294.-	... db
RO-094	Mindennapi olvasmányainkból (OLVASÓISKOLA 4.)	3-4. évf.	399.- → 294.-	... db

 Kedvelt **MINISULLI** füzetek akár **egy gombóc fagyi** árért:

RO-801	Szóolvasás/szóírás és gondolkodás (49+14 feladat)	1. évf.	148.- → 126.-	... db
RO-802	Pirinyó mesék kezdő olvasóknak (22+4 mese)	1-2. évf.	248.- → 147.-	... db
RO-803	Képsorok olvasáshoz/fogalmazáshoz (11 képsor)	1-3. évf.	248.- → 147.-	... db
RO-806	Anyanyelvi összefoglaló (56 szabály+696 példa)*	2-4. évf.	298.- → 189.-	... db
RO-807	Helyesírási szövegmutató (1724 szó)	2-4. évf.	298.- → 189.-	... db

*A teljes alsós nyelvtani/helyesírási anyag szemléletes/színes táblázatokban

MEGÉRI AZ ÁRÁT! Kiemelkedően jó ár/érték arány!

II. 23-féle TANESZKÖZ TANÍTÓKNAK

30-70% kedvezménnyel!!!

Ha most honlapunkra kattint, először ezzel az akciós taneszközlistával találkozik...

www.romisuli.hu

 e-mail: rendeles@romisuli.hu

 Megrendelés: **ROMI-SULLI Könyvkiadó**

Levélcím: 2101 Gödöllő, Pf. 423 • Telefon: 28/423-365 • 28/440-687 • Fax: 28/527-580

Szállítás: postafordultával • Fizetés: utólag csekken vagy átutalással

A megrendelő adatai (név, cím, telefonszám, e-mail):